

1
2017

liturgijsko-pastoralni list

ŽIVO VRELO

Hrvatski institut za liturgijski pastoral pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji • GOD. XXXIV • CIJENA: 13 KN

Božja desnica

od 15. siječnja do 18. veljače 2017.

1 • 2017

God. XXXIV. (2017.)
Liturgijsko-pastoralni list
za promicanje liturgijske obnove

Glavni i odgovorni urednik:
Ante Crnčević

Uredničko vijeće:
mons. Ivan Šaško,
Ante Crnčević, Petar Bašić,
Ivan Ćurić, Ivica Žižić

Predsjednik uredničkog vijeća:
mons. Ivan Šaško

Uredništvo:
Ante Crnčević, Ivan Andrić,
Vječna Tadić Stepinac

Grafička priprema:
Tomislav Koščak

Izdavač i nakladnik:
Hrvatski institut za liturgijski pastoral
pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji
Ksaverska cesta 12a
10000 ZAGREB

Telefon: 01 5635 050

Faks: 01 5635 051

e-mail: hilp@hilp.hr

www.hilp.hr

Tisak:
Grafika Markulin, Lukavec

MOTIV NA NASLOVNICI:

Krist u slavi.

Freska u crkvi sv. Klementa,
Taüll (Tahull), Katalonija, 12. st.

ISSN 1331-2170 – UDK 282

Živo vrelo

urednikova riječ

1

- ☐ U ruci Božjoj

naša tema: Božja desnica

2

- ☐ Dexter a Domini, I. Šaško
- ☐ Desno i lijevo (Kristu), A. Crnčević

otajstvo i zbilja

16

- ☐ Biblijska razmišljanja:
D. Runje, I. Raguž, A. Vučković,
Darko Tepert, S. Slišković

- ☐ Druga nedjelja kroz godinu
- ☐ Treća nedjelja kroz godinu
- ☐ Četvrta nedjelja kroz godinu
- ☐ Peta nedjelja kroz godinu
- ☐ Šesta nedjelja kroz godinu

u duhu i istini

36

- ☐ Prilozi za slavlje Dana bolesnika

trenutak

40

- ☐ Instrumentalna glazba u misi

U ruci Božjoj

Bože, tvoja me desnica spašava! – s pouzdanjem pjeva Psalmist. Svetopisamski govor o Bogu, da bi iskazao Božju spasenjsku brigu za čovjeka, često rabi simbolizam ruku: njegova »sveta mišica« (Iz 52, 10), »blaga ruka« (Ezr 7, 9), »sjena njegove ruke« (Iz 49, 2), »podignuta ruka« i »ispružena desnica« izrazi su koji očituju Božju svemoć i zaštitu. Božja vjernost i ljubav prema čovjeku očituju se u ispruženosti i otvorenosti ruke: »Svagda sam pružao ruku narodu odmetničkom, koji hodi putem zlim« (Iz 65, 2). Biti u Božjoj ruci znači živjeti u skladu s njegovim riječju i njegovom voljom. Zato evanđelist Luka za Ivana Krstitelja jednostavno kaže: »Ruka Božja bijaše s njime« (Lk 1, 66).

Krist je *objavitelj Božjih ruku*. On otkriva Očevo lice i Očeve ruke. U njemu se susreće ljudsko s božanskim. Drevna kršćanska ikonografija u apsidalnim fresko-prikazima predstavljala je Boga Oca kao stvarača ruku, desnicu iz koje sve ishodi. Umjetnost je Krista u slavi nerijetko prikazivala s raširenim rukama koje se, u odnosu prema tijelu, čine nerazmjerno velikima. Taj »nerazmjer« Kristovih ruku svjedoči puninu božanske objave u njemu, kao i preobilnost spasenjskoga dara za čovjeka. Već je prorok Izaija hrabrio narod kako Božja ruka »nije prekratka« da bi spasila čovjeka (Iz 50, 2). Krist je sve predao u ruke Očeve i tako ispunio svoje poslanje.

Očeva ruka stvaranja i Kristova desnica kojom poziva, blagoslivlja, ozdravlja, pridiže, oprašta, prihvaća, uskrisava i kojom s križa grli one koji u njega povjerovali, znak su odabranja, vjernosti i spašenosti. Na tome je tragu kršćanska predaja, služeći se blagom kulture, gradila jasan simbolizam 'desne' i 'lijeve' strane, ne suprotstavljajući ih i ne sukobljujući, nego stavljajući ih u odnos s Kristom, izvorom spasenja. Kršćanstvo ne razumijeva 'desno' i 'lijevo' iz njihove antinomije ili međusobne isključivosti, nego iz njihova odnosa prema Središtu, ili pak iz njihove suisljednosti, koja od obećanja hodi prema ispunjenju. Uslijed suvremenih političkih sučeljavanja i podjela na desno i lijevo oslabljena je čovjekova sposobnost razumijevanja bogatoga kršćanskog simbolizma 'Božje desnice' te o njoj zavisnoga značenja 'desne' i 'lijeve' strane. No, Božja ruka nije za nikoga prekratka. Ona seže do svakoga tko je spreman primiti njegov dar spasenja. Uvidi u drevnu kršćansku ikonografiju mogu pružiti proširenje i obogaćenje današnjim uskim shvaćanjima.

Urednik

Dextera Domini

Božja desnica koja stvara, vlada, štiti i blagoslivlja

Ivan Šaško

Široku temu o 'Božjoj ruci' ovdje svodim na govor o Božjoj desnici, premda je potrebno navesti i nekoliko misli općenito o ruci, naročito u biblijskome smislu. Job na početku knjige, pogođen nevoljom i kušnjom, odgovara ženi koja ga nagovara da napusti Boga, da ga prokune i umre, kaže: »Kad od Boga primamo dobro, zar da onda i zlo ne primimo?« (Job 2, 10) U toj se rečenici nalazi slika Božje ruke, prihvaćanja iz Božje ruke svega što se događa u životu.

Ruka je iznimno prisutna riječ sa svim svojim složenicama i područjima značenja. Ona je ponajprije dio tijela, ali se tiče i pravne simbolike (dati ruku, očitovati vjernost); izražava način, posredništvo (po-ruka), vladanje i upravljanje, radove koji se ostvaruju rukom (rukopis). Stari nas jezici značenjem upućuju na mjeru i mjerenje, na zahvaćanje i obuhvaćanje, na protezanje.

Ruke su završetci gornjega dijela ljudskoga tijela. Često ih se promatra gotovo kao samostojne dijelove u odnosu na tijelo. U prenesenome smislu i u Bibliji se pokazuje širok raspon značenja: vlasti, posjedovanja, nasilja, vodstva, pobjede, ali i slabosti i molbe. Ruke služe za komunikaciju s drugima (potvrda dogovora, blagoslov, vlast nad nekim).

U Svetome pismu na hebrejskome za ruku se najčešće pojavljuje riječ *jad* koja znači: tjelesni organ (usp. Post 5, 29), ali i pomoć (usp. 1Sam 22, 17), vjernost (usp. 2Kr 10, 15), nadmoć (usp. 1Ljet 29, 12), molitvu i pobunu (usp. Br 15, 30). Osim riječi *jad* nalazi se i riječ *kap*, označujući 'ono što je zavojito', a iz čega se izvodi slika dlana ruke.

Glavna riječ za ruku na grčkome (koiné) jeziku u Novome zavjetu je *heir* sa svojim složenicama. Ta riječ se tiče poglavito dijela tijela, ali se nalazi i u izrazima kao što su: *s pomoću ruke*, *rukom*, *iz ruku*, *u ruke*, dajući posebno preneseno značenje, poput: zaštita, briga, molitva, odobravanje, blagoslov, oslobađanje...

Biblijsko-molitvena uporaba

'Božja desnica' ili 'Gospodinova desnica' (*dextera Domini*) može se shvatiti kao istoznačnica za Božju svemoć. U povezanosti sa simbolikom 'desne strane' tumači se i kao počasno mjesto (u nebu), povlašćeno mjesto za Krista i za one koji su Kristovi.

Ta dva biblijska značenja nalaze se i u liturgijskim tekstovima. U molitvama se često moli da Gospodin svojom desnicom zaštititi,

'Božja desnica' (*dextera Domini*) može se shvatiti kao istoznačnica za Božju svemoć. U povezanosti sa simbolikom 'desne strane' tumači se i kao počasno mjesto (u nebu), povlašćeno mjesto za Krista i za one koji su Kristovi. Uzdignut zdesna Ocu, Krist se predstavlja slikom Crkve, obdarene spasenjem i njegovom vječnošću. U kršćanskoj ikonografiji, stoga, spašenici »zdesna Kristu«. Sav je život Crkve prodahnut željom da u svijetu očituje slavu Božje desnice te jednom zavrijedi biti njemu zdesna, u njegovoj slavi.

pomaže i čuva narod, odnosno obitelj (*tueatur dextera tua populum deprecantem; familiam tuam dextera tua perpetuo circumdet auxilio; ad protegendum nos dexteram tuae maiestatis extende; praetende fidelibus tuis dexteram caelestis auxilii;*) ili se odnosi na Krista koji sjedi zdesna Bogu (*sedet ad dexteram Patris; in dextera Dei sedens*), odnosno na molbu da vjernici kod Boga sjednu zajedno s Kristom (*erige nos ad consedentem in dextera tua nostrae salutis*) ili pak na činjenicu već ostvarene uzdignutosti (*populus fidelis dextera tua sublevatus; eius dexterae sociati*). Na nekim se mjestima pojam 'desnice' rabi kao istoznačnicu za Božju prisutnost te se, na primjer, naziva i »punom pravednošću« (*iustitia plena*).

Imajući pred sobom ta značenja kao i kulturološke odrednice pojedinih izraza, opravdano je pitati se zašto se naglašava upravo takva slika, koju je razvijala židovsko-kršćanska kultura i koja je postala kulturološkom sastavnicom ne samo velikoga broja jezika nego i ostalih odrednica u kulturi raznih naroda. Takav pristup podupiru i spisi koji ne pripadaju izvornosti kršćanske kulture, ali se s njome podudaraju. Zanimljiv je odlomak iz Platonove *Republike*, gdje pravedne duše uzlaze desno, a nepravedne silaze lijevo.

Sveto pismo ima nekoliko riječi prevedenih riječima: 'desnica', 'desno', 'zdesna', tako da korištenje riječi *desnica* susrećemo u određivanju smjera, u stvaranju suprotnosti od pogriješnoga, u označavanju pravednosti ili mjesta časti i moći. U Bibliji se lijeva i desnica prvi put spominju u Knjizi Postanka, u blagoslovu kojim je Izrael (Jakov) blagoslovio Josipove sinove: »Nato ih uze Josip obojicu – Efrajima svojom desnicom, Izraelu nalijevo, a Manašea svojom ljevicom, Izraelu nadesno – te ih k njemu primače. Ali Izrael ispruži svoju desnicu i stavi je na Efrajimovu glavu, premda je bio mlađi, a svoju lijevicu na glavu Manaševu – tako je držao ruke unakrst – iako je Manaše bio prvorodenac.« (*Post* 48, 13-14)

Osoba koju bi netko postavio sebi na stranu desnice primala je istu čast i vlast onoga tko ju je tu postavio. O tome piše sveti Pavao u Poslanici Efežanima: »Koje li prekomjerne veličine u moći njegovoj prema nama koji vjerujemo: ona je primjerena djelotvornosti sile i snage njegove koju na djelu pokaza u Kristu, kad ga uskrisi od mrtvih i *posjede sebi zdesna* na nebesima, iznad svakog Vrhovništva i Vlasti i Moći i Gospodstva i svakog imena imenovana ne samo na ovom svijetu nego i u budućemu.« (*Ef* 1, 19-21) Bog uzvisuje Isusa ponad svega, što je očitovano stavljanjem sebi zdesna.

Božja desnica – znak Božje stvaralačke moći.

Božja ruka; motiv s freske u crkvi sv. Klementa, Taüll (Tahull), Katalonija, 12. st.

Pojam 'Božje desnice' u proročkim se spisima odnosi na Mesiju, a to je vidljivo i u psalamskim izričajima: »Reče Gospodin Gospodinu mojemu: 'Sjedi mi zdesna dok ne položim dušmane za podnožje tvojim nogama!'« (Ps 110, 1) U Bogu je viđena snaga, radost i spasenje. Zbog toga Psalmist pjeva: »Čuj! Radost i spasenje odzvanja šatorima pravednika: Gospodnja se proslavi desnica, Gospodnja me uzdignu desnica, Gospodnja se proslavi desnica!« (Ps 118, 15-16)

Povezanost s Davidovom lozom (usp. Mt 22) i Isusov govor učenicima u kojemu najavljuje da mora otići te da će poslati Duha Svetoga (usp. Iv 16) upućuje na mesijanski identitet, o kojemu piše i sv. Pavao Rimljanima: »Krist Isus umrije, štoviše i uskrsnu, on je i zdesna Bogu – on se baš zauzima za nas!« (Rim 8, 34) Činjenica da Isus *sjedi* odnosi se na dovršenje djela spasenja i pobjede nad svim neprijateljima; dolazi ispunjenje i završetak vremena.

Desnica vlasti, snage, blagoslova

Razmatrajući nešto širu sliku i dopuštajući da progovori i običnost govora, lako se uviđa da je svakodnevno prisutan izraz da je netko nekomu »desna ruka«, misleći pritom na najbližega suradnika, na svoga zamjenika koji ima jednake ili slične ovlasti, znanja, dopuštenje za postupanje. To je ponajprije izričaj kojim se izriče posjedovanje vlasti i moći. No, postoje i šira značenja koja su vezana uz ruku, a u nekim jezicima upravo uz desnicu. Tako se, primjerice, kaže da će nekoga stići 'ruka pravde', misleći na moć i na pravednost.

U Bibliji se pojam 'desnice' (negdje prekriven značenjem desne strane) nalazi više od sto šezdeset puta. No, redovito je povezan sa snagom. Bog je nadahnuo proroka Izaiju koji piše: »Jer ja, Gospodin, Bog tvoj, krijepim desnicu tvoju i kažem ti: 'Ne boj se, ja ti pomažem.'« (Iz 41, 13) Ne ulazeći u sve razloge i ne misleći pritom da su oni kojima je lijeva ruka uvježbanija i snažnija 'čudni', ostaje činjenica da se većina ljudi za razne poslove služi više desnicom, nego ljevicom. Ona je ostala slikom snage i spretnosti. U Bibliji nema nekoga odbijajućeg stava ljevorukih. Štoviše, posto-

je ljevoruki junaci, kao što je Ehud iz Benjaminova plemena (usp. Suci 3, 15-30; 20, 16), a samo ime Benjamin doslovno znači 'sin moje desnice'.

Biblijski govor o Bogu služi se slikama koje su ljudima razumljive. To ne znači prihvatiti neprimjerenost antropomorfizama za Boga, nego slikom prereći stvarnost koju ljudski jezik ne može izreći. U tome je smislu važno tumačiti i Božju desnicu. Biti na strani te desnice označuje Božju moć i Božje ovlasti. Sjetimo se Isusa pred Vijećem koje ga je ispitivalo. Na pitanje je li on Krist, Isus odgovara odgovorom koji ga je vodio prema smrti: »Ako vam rekнем, nećete vjerovati; ako vas zapitam, nećete odgovoriti. No od sada će Sin Čovječji *sjedjeti zdesna Sile Božje*.« Nato svi rekoše: 'Ti si, dakle, Sin Božji!' On im reče: 'Vi velite! *Ja jesam!*' Nato će oni: 'Što nam još svjedočanstvo treba? Ta sami smo čuli iz njegovih usta!'« (Lk 22, 67-71)

Ruka može raditi, držati, napadati i posezati za nekim ili nečim, može štititi, dodirivati, grliti i milovati... Gesta blagoslova povezana je s rukom koja drži, štiti i miluje, ali upućujući ne samo na onoga čija je ruka, nego i na Boga.

Jednom su Jakov i Ivan, odnosno njihova majka, zatražili od Isusa da mu sjednu zdesna u njegovoj slavi (usp. *Mk* 10, 37), ali im je Isus odgovorio: »Sjeti meni zdesna ili slijeva nisam ja vlastan dati – to je onih kojima je pripravljeno.« Na to su se drugi učenici ljutili, jer su znali da to znači imati vlast i moć.

Ruka može raditi, držati, može napadati i posezati za nekim ili nečim, može štititi, može dodirivati, zagrliti i milovati... Ruka svojim raznim držanjima može predstavljati vlast, ali i blagoslov. Gesta blagoslova povezana je upravo s rukom koja drži, štiti i miluje, ali upućujući ne samo na onoga čija je ruka, nego, u konačnici, na Boga.

U blagoslovu je blaga riječ, ali i snaga. U zahvali za izbavljenje Mojsije pjeva Gospodinu: »Desnica tvoja, Gospodine, snagom se prodići; desnica tvoja, Gospodine, raskomada dušmana... Desnicu si pružio i zemlja ih proguta!« (*Izl* 15, 6.12) Prije svoje smrti, Mojsije je blagoslovio narod dajući naslutiti ono o čemu piše Knjiga Otkrivenja: »Kad ga vidjeh, padoh mu k nogama kao mrtav. A on stavi na me desnicu govoreći: 'Ne boj se! *Ja sam Prvi i Posljednji*, i Živi!'« (*Otk* 1, 17-18) Zadnja biblijska knjiga češće spominje desnicu (usp. *Otk* 5, 1.7; 10, 2), pri čemu označava vladanje i moć.

Metafora desnice kao Božje snage (usp. *Job* 40, 14; *Iz* 48, 13) u povezanosti je sa Stvaranjem ili s nastajanjem Božjega naroda. Neki će u slici ruku vidjeti dva vidika Božje volje. Tako anglikanac George Herbert u svojoj pjesmi 'Providnost' (1633.) piše da je desnica povezana s brzinom i djelotvornošću, a lijeva sa suzbijanjem grijeha. Dodajmo tomu da desna strana ima i značenje vrijednosti prinošenja žrtve (usp. *Izl* 29, 20; *Lev* 8, 23), kao i pomazanja (usp. *Lev* 14, 17).

Desnica u prikazima Boga Oca

Kao što je lako vidljivo i iz površnijih pristupa povijesti umjetnosti i kao što naglašava Giuliana Tatulli, na kršćanskome Zapadu veliki dio umjetnosti pripada motivima s biblijskim i crkvenim obilježjem. U mnoštvu radova koji predstavljaju likove Isusa, Bogorodice, svetih, kao i složenije kompozicije biblijskih prizora, ne može se naći osamostaljeni lik Boga Oca.

Razloge za to može se tražiti u zabrani prikazivanja i stvaranja likova koja se nalazi u Svetome pismu, a koja je duboko vezana uz židovsku predaju. Opasnost da likovi, idoli zamjene Boga, u kršćanstvu nije nestala, ali je na-

Sve ima začetak u Bogu.

Bog Otac prikazan u motivu ruke; detalj mozaika u bazilici sv. Apolinara »in Classe«, Ravenna, 6. st.

Krist je 'Desnica Očeva'.
Razdvajanje svjetla od tame.
Mozaik u 'Kupoli stvaranja',
bazilika sv. Marka, Venecija,
12. st.

diđena novim shvaćanjem likovnosti. Pa ipak, prikazi Presvetoga Trojstva u počecima kršćanstva ne postoje. Pomno se njeguje svijet o nevidljivome Bogu, što se osobito tiče prve Božanske osobe. Tako kršćanski svijet daje novo značenje korištenim matricama i poganskim ikonografskim elementima. Tim novim značenjem razrađuje i nove motive.

U početnim prikazima Otac je ponekad prikazan kao ruka koja blagoslivlja ili drži vijenac; kao oko, kao trokut, kao svjetlosne zrake ili svjetlosni krug; ponekad je teško zaključiti radi li se o Isusu ili Ocu; negdje je poput staroga patrijarha; postoje prikazi na kojima drži kuglu, žezlo; nalazimo ga na prikazima Trojstva, Uznesenja Blažene Djevice Marije, Stvaranja svijeta i čovjeka te u drugim kompozicijama.

Pozornost naročito privlače oni prikazi koji ne pokušavaju predstaviti lice, nego nose metaforičku i simboličku snagu. Kao što primjećuje Tatulli, u Ravenni, u bazilici San Vitale, mozaik koji pripovijeda Abrahamovo gostoprinstvo i žrtvovanje Izaka, Bog je predstavljen rukom, Božjom desnicom. Ona predstavlja Božju volju koja razdire nebese i prekida tu Abrahamovu žrtvu koja svjedoči o njegovu pouzdanju u Gospodina. Također u Ravenni (crkva sv. Apolinara in Classe) nalazi se prikaz Krista na velikome draguljnom križu (*crux gemmata*), a ponad križa nalazi se također *dextera Dei*, te slikovno prevodi Isusovo preobraženje po volji Boga Oca.

Taj način prikazivanja Oca prikazom ruke ili ruku bio je prihvaćen i korišten stoljećima: Božja ruka koja blagoslivlja (sv. Franju na freskama u Gornjoj bazilici u Asizu); ruke koje Mojsiju predaju zavjetne ploče s Deset zapovijedi (Chagall); geste koje povezuju nebo i zemlju, obasjavaju vjernike u iščekivanju...

Ruka ima osobitu važnost i na onim prikazima koji se od 14. stoljeća nadalje šire antropomorfnim prikazima Presvetoga Trojstva na kojima je Otac redovito prikazan kao bradati patrijarh ili snažan muškarac (na primjer:

Massaccio i njegova škola; Quarton; Malouel; Pino; Raffaello). Svakako su najснаžнији prikazi takvoga tipa ostali u Sikstinskoj kapeli po djelima Michelangela. U prizorima iz Knjige Postanka (s početka 16. stoljeća) Bog Otac je upriličen u svojoj svemoći. Pojavljuje se više puta na pet prizora stvaranja svijeta. Posebno je dojmljivo Dijeljenje svjetla od tame, početni čin Stvaranja, ali i sljedeći pokreti, sve do Stvaranja Adama i Eve, veliku važnost daju ruci, posebice desnici. Na tim bi se motivima lako izgradile duboke i vrijedne kateheze temeljene na 'umjetničkoj egzegezi'.

U motivu Desnice primjećuje se da je ona uvijek 'obojena' trinitarno. Može ju se tumačiti i kristološki i pneumatološki. Moglo bi se reći da je Duh Sveti i njegovo djelovanje uvijek odražaj Očeve prisutnosti. No, budući da je Isus Slika Očeva («Tko je vidio mene vidio je i Oca» *Iv* 14, 9), a utjelovljen je snagom Duha Svetoga, vrijedi pozornost usmjeriti na kristološko obilježje. Otkako je u 10. stoljeću sve prisutnija figurativnost koja se temelji na ljudskome liku, u 12. stoljeću se (naročito u Francuskoj i Italiji) javlja 'posličenost' Kristu. Bog predstavljen likom Krista nalazi se na mozaiku Stvaranja čovjeka u bazilici sv. Marka u Veneciji, gdje na glavi ima aureolu u obliku križa i sa žezlom koje označuje božansku vlast. U kasnome 15. stoljeću sličan se pristup nalazi na sjeveru Europe na Boschovoj slici *Zemaljski raj*.

U Isusu je prepoznata Božja moć i vlast. Na kraju Evanđelja po Mateju Isus govori svojim učenicima: »Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji.« (*Mt* 28, 18) U Evanđelju po Marku ista je misao pretočena u sliku: »I Gospodin Isus, pošto im to reče, bude uzet na nebo i sjede zdesna Bogu.« (*Mk* 16, 19) Kao što je Isus naviještao da će ga vidjeti kako sjedi zdesna sile Božje (usp. *Lk* 22, 69; *Mk* 14, 62; *Mt* 26, 64), Stjepan je upravo to doživio: »Evo vidim nebesa otvorena i Sina Čovječjega gdje stoji zdesna Bogu.« (*Dj* 7, 56) U tome viđenju ne postoji 'opis' Boga, ali je Bog u Isusu postao vidljivim; on je »slika Boga nevidljivoga« (*Kol* 1, 15).

Uzdignut zdesna Ocu, Krist se predstavlja slikom Crkve, obdarene spasenjem i njegovom vječnošću. U kršćanskoj su ikonografiji, stoga, spašenici »zdesna Kristu«. Sav je život Crkve prodahnut željom da u svijetu očituje slavu Božje desnice te jednom zavrijedi biti njemu zdesna, u njegovoj slavi. ■

Gospodin Isus bi uzet na nebo i sjede zdesna Bogu. (*Mk* 16, 19)

Đuro Seder: *Krist Sveladar*, ulje na platnu, 2005.

Desno i lijevo (Kristu)

Simbolizam odnosa
u kršćanskoj ikonografiji

Ante Crnčević

Hans Schilter

Desnica i ljevica pojmovi su koji, ranjeni uskim značenjima iz svijeta politike, bivaju danas sve manje prikladni oblici simboličkoga izražavanja i primjene u umjetnosti, arhitekturi, ikonografiji... Može se reći da je politička antinomija i redukcija pojmova 'desno' i 'lijevo', u matrici suprotstavljanja i međusobne isključivosti, odveć zatomila sposobnost kulture za šire *simboličko* čitanje koje se oslanja na smještenost i odnose lijevo ili desno spram onoga što je u središtu. Štoviše, zahtijevana 'politička korektnost' sve manje dopušta takvo čitanje jer svaka od suprotstavljenih strana želi prisvojiti mjesto i zadaću 'središta'. Pritom je manje poznato da je današnje razumijevanje pojmova 'desno' i 'lijevo' u samoj političkoj povijesti doživjelo više zaokreta, preobrazbi i proširenja. Desno je postalo sinonim za tradicionalno i konzervativno, dok bi lijevo, u površnome i jednostranome gledanju, otvaralo prostor novosti, napretku, novim zahtjevima vremena i razvoja. Prvotni politički kontekst suprotstavljanja stavova između dvaju tabora na zasjedanjima ustavotvorne skupštine u Versaillesu od 28. kolovoza 1789., rojalista i antimonarhista, smještenih desno i lijevo, nije tada tim taborima dao ime desnice i ljevice. Takva se će značenjska nasuprotnost roditi znatno kasnije. Unatoč tomu, politološka i sociološka sučeljavanja nerijetko upravo u događajima i idejama Revolucije vide začetke takvih idejnih i ideoloških podjela.

Suvremena suprotstavljenost društva na desno i lijevo ima, međutim, znatno dublje korijene i šire misaone razlike te seže dalje u povijest zapadne misli. Belgijski sociolog Léo Moulin pokazuje da današnja desnica i ljevica, 'konzervativci' i 'progresisti', imaju svoje začetke u ranijoj povijesti: prvi u misli sv. Augustina, drugi u pelagijanizmu, pa je suvremena suprotstavljenost lijevih i desnih, »unatoč uvjerenju da je riječ samo o političkome sučeljavanju, u svojoj biti duboko teološko i religijsko sučeljavanje«.

stavljenost lijevih i desnih, »unatoč uvjerenju da je riječ samo o političkome sučeljavanju, u svojoj biti duboko teološko i religijsko sučeljavanje« (L. Moulin, *La gauche, la droite e le péché originel*, Paris 1984.). Premda će mnogi odbaciti takve interpretacije, lako je zamijetiti da se rasprave o lijevom i desnom ne zaustavljaju na pristupima društvenome uređenju, nego da zadiru znatno dublje, zapravo u sve sfere života, pa i u područja obitelji, odgoja, ljudske naravi, života, a danas se sve više dotiču i temeljnih religijska pitanja. Ne treba li, stoga, i izvore 'političkoga' mimoilaženja tražiti u različitosti odgovora na pitanja koja se bitno tiču čovjeka i njegova bitka?

Naše zanimanje za temu 'lijevog' i 'desnog' vraća nas, stoga, na »predpolitičku« uporabu tih pojmova te na njihovu percepciju i predaju u kršćanskoj ikonologiji i ikonografiji. Prije toga korisno je zaustaviti se na nekim filološkim uvidima te naznačiti odabrane antropološke-kulturalne danosti razlikovanja na 'lijevo' i 'desno'.

Jezikoslovne raščlambe i antropološka rasvjetljenja

Lijevo, etimološki gledano, označava ono što je slabije, čovjeku bliže i intimnije. Prema nekim filolozima, naime, latinski pridjev *sinister* (lijevi) dolazio bi od riječi *sinus*, koja znači nabor, prijevoj, zavoj; smisao se povezuje s rimskom togom koja se nosila na način da bi se nabrala i prebacila preko lijevoga ramena, a ostatak bi se prihvatio lijevom rukom, pa bi bogat nabor stvarao prostor, poput torbe ili tobolca, gdje se moglo ponešto staviti. Tako je *sinus* primio značenje 'njedara' i 'grudi' (od čega i tal. *seno*, prsi, grudi), odnosno mjesta pod skutima toge. Skruti nešto na to mjesto, to jest »u njedra«, značilo je ljubomorno i s povjerenjme čuvati, držati u intimi, blizu srcu.

Neki drugi autori izvor riječi radije vide u leksemu *senex* (starac, vremenšan čovjek) pa bi pridjev *sinister* označavao ono što je časnije, dostojnije i što je vrijedno poštovanja. Zanimljivo je da u značenju *lijevoga* susrećemo i pridjev *mancus*, koji isprva znači slab, manjkav, nedostatan, nesavršen. Budući da je lijeva ruka u većine ljudi po prirodi slabija, lijevo je poprimilo opće značenje slabijega, nemoćnoga, nedostatnoga (*mancus*). Hrvatska pak riječ *lijevi* ima zajednički indoeuropski korijen *laywos* s latinskim *laevus* i grčkim *laiós* (odakle engl. *left* i njem. *links*), a značenje, koje je blisko slabosti i 'žalosnoj sudbini', lakše je razotkriti ako ga se promatra u odnosu s onim što je desno.

Pridjev *dexter*, desni, značenje vuče iz sanskrtskoga korijena *dak* (uspravan, čvrst, siguran), pa je po prirodi snažnija strana tijela to značenje prenijela i na sve što je na njezinoj strani. Takvo se značenje najjasnije sačuvalo u francuskome jeziku, gdje *droite* (desna strana, desnica) označava ujedno i ono što je *droit*, pravo, ravno, pravocrtno, uspravno, ispravno, pravilno, ali i ono što je pravično, iskreno... Desno (*droit*) je ono što je ravno, bez pregi-ba i prijevoja, dakle ono što nije *gauche*, savijeno, premotano, iskrivljeno. Tako se *droite* e *gauche*, desno i lijevo, značenjski razlikuju po ispravnosti, ravnini, čistoći, ispravnosti... Ovdje je moguće povući značenjsku paralelu s latinskim *sinister* i naborima toge, pa postaje jasno da desno i lijevo ne određuju tek stranu (tijela), nego nose znatno šira značenja, uvjetovana brojnim antropološkim i kulturološkim danostima.

Povezanosti 'desnoga' s 'ispravnim', preko indoeuropskoga korijena *dak*, koji, između ostaloga, znači umnu sposobnost primanja i prihvatanja, nalazimo, kako pokazuje jezikoslovac Julius Pokorny, i u latinskim glagolima *discere* (učiti), *docere* (poučavati), ali i *decet* (dolikovati, pristajati) te u imenicama *dignus* (dostojan, vrijedan čega) i *decorum* (ono što pristaje, 'decor'). Ne zalazeći dublje u slojevite jezikoslovne raščlambe, uvijek bremenite iznenađujućim rasvjetljenjima i nadahnjujućim poveznicama, riječi vezane uz korijen *dak* stavljaju dva subjekta u razne suodnose: primati i biti primljen, odavati počast i biti čašćen, poučavati i učiti, biti gost i biti ugošćen, prosuđivati i biti procijenjen kao ispravan, uključivati i biti uključen u zajednicu (S. Sissa). Primjena tih značenja na području kulture, društvenih odnosa te religijskih obreda i vrijednosnih sustava nesumnjivo je 'desnoj strani' dala privilegirano značenje spram lijeve. Antropološko-kulturološki uvjetovana značenja i religijski simbolizam doveli su do toga da je u većini kultura i civilizacija desno vrijednosno nadređeno lijevom, kao što 'gore' stoji nad onim što je 'dolje'.

Politolog Jean Laponce (*Left and Right. The Topography of Political Perceptions*, Toronto 1981.) zamjećuje da je uvidom u kulturalnu povijest moguće ustvrditi da u većini kultura i civilizacija postoje »opća i univerzalna značenja desnoga i lijevoga«, pri čemu se desno veže uz sveto, hijerofanijsko, nebesko, hijerarhijski uzdignuto, vertikalno, dok bi lijevomu pripadalo profano, zemaljsko, horizontalno... Značenjska se antonimija na tome tragu znato proširuje pa odnos desnoga i lijevoga može biti ključ simboličkoga razlikovanja vječnoga od vremenitoga, božanskoga od ljudskoga, besmrtnoga od smrtnoga, novoga od staroga, neprolaznoga i beskonačnoga od prolaznoga i ograničenoga, života od smrti, svjetla od tame, dobra od zla, sve do razlikovanja muškoga od ženskoga elementa... Danas se nerijetko mogu susresti zamjene značenja, ili pak sustavna nastojanja za njihovom zamjenom, pa će se, primjerice, lijevo htjeti vezati uz elitno, a desno uz pučko; još su drašćiviji oni pokušaji koji lijevomu žele dati predznak naprednoga, a desnomu nazadnoga. Je li pritom doista riječ o novim kulturološkim pomacima i preobrazbama, ili pak samo o 'kulturalnoj revoluciji', po naravi svojstvenoj onomu što se kroz nekoliko zadnjih stoljeća lako prepoznaje u 'lijevomu'? Odgovor bi izlazio iz okvira naše rasprave, ali je dostatno ustvrditi da takva sučeljavanja nisu novost; ona su duboko utkana u kulturalnu misao Zapada, no ne u smislu neprijateljskoga i rušilačkoga suprotstavljanja i isključivanja, nego u smislu promicanja vrijednosnoga sustava u društvu u kojem neminovno postoje različitosti. Novost je moderne da je takva sučeljavanja izdignula na politički obzor, s prijetnjom međusobnoga isključivanja i radikalnoga sukobljavanja.

Još je pred čitavo stoljeće francuski sociolog Robert Hertz objavio zapaženu studiju u kojoj pokazuje da se prednost desnoga pred lijevim u brojnim kulturama i civilizacijama tek manjim dijelom naslanja na »anatomske i fiziologijske« uvjetovanosti desne strane čovjekova tijela te da razloge treba tražiti u širim kulturološkim i antropološkim sustavima (R. Hertz, *Prééminence de la main droite*, 1909). Desna ruka je ona koja blagoslivlja, posvećuje, ozdravlja; njom se pozdravlja i daje prisega; ona se uzdiže u znak vlasti ili

prijetnje, ali s njome pruža i bratski zagrljaj, iskazuje privrženost i ljubav... Lijeva ruka, naprotiv, često se poima kao »pomoćna«, ona je »u službi« desnoj, njezina pomoć (R. Herz). Ove osnovne naznake za šire čitanje sučeljenosti lijevoga i desnoga, a koje je na nov način prikazao M. Revelli (*Sinistra Destra. L'identità smarrita*, Rim 2009.), nužna su pretpostavka za ispravno i cjelovito 'čitanje' kršćanske ikonografije koja još od doba antike u kompoziciji slike rado rabi rasporedbu i ustroj po matrici značenjskoga suodnosa između lijevoga i desnoga, stavljenih u suodnos s Onim što je u središtu.

Zdesna i slijeva Kristu – oni koji povjeroše u njega i oni koji u njemu ne prepoznaje spasenja.

Ilustracija iz djela '*Hortus deliciarum*' opatice Herrade von Hohenberg, druga pol. 12. st.

Ikonologija desnoga i lijevoga

Simbolizam lijeve i desne strane, u izrazima kršćanske ikonografije i arhitekture, polaze gotovo uvijek od Središta. U prikazima Kristova raspeća, primjerice, odnosi među likovima i njihova mjesta, kao i 'smjerovi' otajstvenoga događanja zadobivaju smisao iz odnosa prema Kristu odnosno otajstvenome događaju koji biva prikazan. Korisno je osvrnuti se na prikaz Raspeća u ilustriranome enciklopedijskome djelu *Hortus deliciarum* opatice Herrade von Hohenberg iz druge polovice 12. stoljeća: u središtu je Krist raspet na križu; njemu zdesna prikazani su blažena Djevica Marija i svijet spašenih; desni 'razbojnik' koji je u Raspetome prepoznao Spasitelja, Josip iz Arimateje; na istoj su strani i otvoreni grobovi u kojima smrt biva pobijeđena; tu je i Crkva, personificirana u slici okrunjene žene, posjednute na konja s tetramorfnim prikazom evanđelistâ; u ruci joj kalež u koji prihvaća krv spasenja iz Kristova otvorenoga boka; u drugoj ruci drži križ urešen pobjednim stijegom. Nasuprot, na lijevoj strani (izuzimljući obraćena satnika i ljubljenoga učenika Ivana koji stoje podno križa, kao dio 'središta'), lik žene kojoj je velom zakriven pogled prikazuje Sinagogu, to jest židovstvo koje nije prepoznalo Krista Spasitelja; posjednuta je na magarca, u ruci čvrsto drži ploče Staroga saveza, a koplje pored nje okrenuto je prema zemlji; njezin je stijeg bačen na tlo. Sinagoga je bez obuće na nogama, u čemu se čita znak poniženja i pobijeđenosti. S desne strane križa je sunce, dok je s mjesec prikazan lijevo. Razumljivo je da ova igra likovnoga suprotstavljanja tematizira odnos Crkve i Sinagoge, Staroga i Novoga zavjeta, ali je ovdje važno uočiti ikonografsku matricu u kojoj desna strana postaje stranom izabranja i spašenosti, dok je lijevo strana ostavljenosti, napuštenosti, nepovjerenja, nenadanja...

Ikonografska naracija desne i lijeve strane Kristova križa još je jasnija na mramornome reljefu Benedikta Antelamija iz 1178. godine iz katedrale u Parmi, s prikazom skidanja Krista s križa. U središtu kompozicije stoji križ, prikazan kao *arbor vitae*; Kristovo tijelo je kod skidanja nagnuto na desnu stranu (desno u odnosu na križ); Kristovu desnu ruku pridržavaju blažena Djevica Marija i anđeo Gabrijel; podno križa je lik žene koja prikazuje Crkvu

Raspeti – središte svijeta;
jedni će mu stati zdesna,
drugi slijeva.

*Benedikt Antelami:
Skidanje s križa, reljef
u katedrali u Parmi, 1178.*

Magdalena, Marija Jakovljeva i Saloma; ove dvije posljednje drže otvoren i uzdignut dlan u visini prsiju, u znak svjedočanstva Kristove pobjede nad smrću. S lijeve strane križa Nikodem se uspinje da bi oslobodio lijevu Isusovu ruku, a u podnožju je žena Sinagoga (uz natpis »Sinagoga deponitur«) kojoj anđeo Rafael glavu saginje prema zemlji; oči su joj zatvorene (jer »ne vidi i ne vjeruje«), a njezin je stijeg slomljen i bačen na zemlju; iza stoji satnik koji je Isusa priznao »Sinom Božjim« te vojnici koji između sebe dijele Isusovu haljinu. Antinomija lijeve i desne strane poslužila je autoru kao način naracije koja ide onkraj povijesnoga događaja: otajstvo Kristova križa postaje zbilja koja sve stavlja u odnos s njim; može se biti ili na jednoj ili na drugoj 'strani', prihvatiti ga ili ne prihvatiti, biti rasvijetljen spasenjem ili ostati u tami, vjerovati ili ne vjerovati u njega.

Govor o desnoj i lijevoj strani u kršćanskoj ikonografiji potreban je pojašnjenja glede poimanja što je zapravo desna, a što lijeva strana. Nejasnoće mogu nastupiti kada se desno i lijevo određuju polazeći isključivo od naše perspektive, od pogleda koji je usmjeren prema slici. No, određenje desnoga i lijevoga u ikonografiji nastaje iz odnosa likova i motiva spram središta slike. Boris Uspenski uočava da je s renesansom na Zapadu došlo do novoga načina »čitanja« ikona i slika; počelo ih se, naime, promatrati »izvana«, kao 'svijet' koji stoji ispred motritelja. Do tada je, osobito i prikazu ikonâ, motritelj sebe zamišljao kao dio otajstvenoga događaja koji biva prikazan; tu je pogled usmjeren iznutra prema van, iz otajstvenoga događaja na čovjeka i na njegov svijet, pa čovjek pred ikonom biva gledan, biva viđen, zahvaćen otajstvenim pogledom. Tako ono što je kao desno viđeno iz naše perspektive, zapravo je lijevo u motrenju koje polazi iz slike i prikazanoga događaja, i obrnuto.

Postoje i motivi gdje se simbolizam desnoga i lijevoga ne čita u odnosu prema središtu nego iz logike međusobnoga odnosa, u matrici ishodišta i rasta, gdje je polazište na lijevoj strani. Tako, primjerice, likovni prikazi anđelova navještenja Blaženoj Djevici Mariji najčešće preferiraju desnu stranu (gledano prema slici), smještajući na nju Djevicu Mariju, dok anđeo pristupa s lijeve strane, na način da mu se vidi desna strana lica. Ovdje ključ interpretiranja odnosa među likovima treba tražiti u ideji razvoja i rasta, hoda kroz vrijeme, obećanja i ispunjenja... Premda su najraniji prikazi navještenja, oni koji sežu u doba prije 6. stoljeća, anđela smještali na (našu) desnu stranu, a Djevicu Mariju na lijevu, i premda od toga doba pa sve do četrnaestoga stoljeća imamo nov način prikazivanja (anđeo pristupa s lijeve

(uz natpis »Ecclesia exaltatur«) s visoko podignutim i razvijenim pobjedničkim stijegom, na kojemu se raspoznaje križ kao znak pobjede; iza Blažene Djevice Marije stoji ljubljani učenik Ivan, a iza njega »tri žene«, svjedokinje Isusova praznoga groba i blagovjesnice uskrsnuća: Marija

strane, a Marija stoji zdesna), tumačenja koja bi razloge takvih prostornih dispozicija tražila isključivo u istočnjačkome odnosno kasnije u zapadnjačkome smjeru pisanja i čitanja bila bi znak velikoga pojednostavljivanja (Julia Liebrich, *Die Verkündigung an Maria. Die Ikonographie der italienischen Darstellungen von Anfängen bis 1500*, Köln, 1997.).

Dispozicija likova u prikazu navještenja postaje dio Objave, način interpretiranja događaja i njegova odnosa spram čovjeka, svijeta i ljudske povijesti. Smjer slijeva nadesno, primijenjen na događaj Navještenja, otkriva kršćansku misao o vremenu i njegovoj pravocrtности, usmjerenosti, hodu prema punini koja je u Bogu. Anđelu koji objavljuje Božji naum spasenja vidljiva je desna strana lica, dok mu Marija stoji nasuprot, s vidljivim lijevim obrazom. Tako se božansko priopćuje ljudskomu, vječno vremenitomu, a ishodišna (lijeva) strana događaja očituje njegovu usmjerenost u ljudsku povijest. Marijina okrenutost anđelu govori o njezinu zaustavljanju, odreknuću i 'okrenuću' od vlastitoga životnoga puta, o prihvatanju i primanju objavljenoga (Sigrid Weigel, *Die Richtung des Bildes*, 2001.). Može se činiti zanimljivim i podatak da od petnaestoga do devetnaestoga stoljeća umjetnost portretiranja muške likove redovito usmjerava slijeva nadesno (naše desno), dok su portreti žena najčešće okrenuti zdesna nalijevo, u čemu bi se moglo nazirati negdašnje poimanje muškarca i žene (P. Polidoro, *Semiotica visiva da un punto di vista interpretativo*, Bologna 2005.). No, primjenu takve matrice ipak je teško vidjeti u prikazu Navještenja, gdje je riječ o susretu božanskoga s ljudskim, vječnoga s vremenitim.

Desno i lijevo nisu samo strane slike. Umjeti 'čitati' sliku u pravome smjeru, razumijevajući središte i odnose, znači proniknuti u nju. Slika ima početak, ishodište i 'smjer' čitanja. Čitajući ju uranjamo u njezinu naraciju. (Vrlo opširnu studiju o ovim temama ponudio je Andrea Pinotti: *Il rovescio dell'immagine. Destra e sinistra nell'arte*, Roma 2010.).

Slika i prostor: mjesto za iskustvo vjere

Odnosi u slici, simbolizam lijevoga spram desnoga, onoga što je gore spram onoga što je dolje, onoga što je ispred spram onoga što je iza, kazuju da je sliku potrebno čitati, a ne samo gledati. Ne bez razloga mnogi stari jezici rabe isti glagol za pisanje i za crtanje/slikanje (kao primjerice grč. *graphein*). Ikona je napisana, ikonopisac ju je povjerio našem 'čitanju', udubljenju u nju, kako bismo postali dio otajstva u koje nas ona unosi. Prostor u slici, a ne samo motivi na njoj, postaju dio ikonografske naracije. Kršćanin je pred slikom u liturgijskome prostoru molitelj, stoji u molitvi koja preobražava pogled; biva stavljen u odnos s onim što slika pripovijeda i, snagom služenja liturgiji Crkve, uprisutnjuje.

Prostorna dispozicija u slici nije nevažna za samu sliku. Leonardo da Vinci pozivao je slikare da pri slikanju uvijek pored sebe imaju zrcalo i u njemu često motre djelo koje nastaje: »ondje ćeš sliku vidjeti u obrnutosti i činit će ti se kao da je djelo nekoga drugog slikara; tako ćeš bolje vidjeti i suditi nedostatke slike« (*Trattato della pittura*, 401). Na sličan je način, nešto ranije, Leon Battista Alberti (*De pictura*, 46) pisao da je ogledalo za slikara ponajbolji učitelj i sudac. Stoga zrcalnim izokretanje slike po vertikalnoj osi,

Ikonografski smjer s lijeve na desnu stranu označuje hod kroz vrijeme, rast spasenjske povijesti, put od obećanja do ispunjenja...

Beato Angelico (fra Giovanni da Fiesole): Navještenje Gospodinovo, prije 1435.; Museo Nacional del Prado, Madrid.

nja o simboličkoj vrijednosti desne i lijeve strane, odnosno desnoga i lijevoga u najširem smislu riječi. Odnosi desnoga i lijevoga, pozornost na stranu s koje pada svjetlo (jug), simbolizam strane izlaska sunca, usmjerenost prema oltaru, prostorne koordinate – mišljene iz obrednih »kotâ« koje oblikuju projektni zadatak i zadaju temeljne »smjerove« unutar prostora – te »međusakramentalni« odnosi i upućenost svakoga liturgijskoga slavlja spram euharistije, stvorit će osnovni i polazni prostorni predložak, u kojem će arhitektura liturgijskoga slavlja oblikovati arhitekturu prostora. U takvome pristupu prostor ne biva tek zdanje ili 'mjesto' u kojemu se vrši obredni čin, nego postaje dijelom obrednoga događanja, služeći ucjepljenju otajstvenoga događaja u zbilju života.

Kršćanska ikonografija poima sliku kao *dio* liturgijskoga prostora. Ona nije 'obješena' na zid, kao u galeriji ili muzeju; ona je u crkvi dio prostora i događanja u njemu. Nekoć povlaštene načini kršćanskoga ikonografskoga prikazivanja bili su freska i mozaik, tehnike koje su likovno oblikovale sâm prostor, postajući dio njega. Vjernik se u crkvi nalazio 'unutar likovnosti', bio je unesen u 'prostor' umjetničko-otajstvenoga i liturgijskoga spomenčina. Pa i kada je u liturgijski prostor unesena slika, ona je poimana u svojoj prostornoj blizini; bila je izložena blizini, dodiru, poljupcu... Čašćenje slike tim oblicima vjerničkoga iskustva, koji idu onkraj vizualnoga, svjedoči o odnosu koji se uspostavlja između slike i liturgijskoga prostora te između slike i vjernika u prostoru. Od kada je, međutim, pred dva stoljeća, kako zamjećuje V. Stoichita, umjetnost zatvorena u muzeje, stvoren je jaz u odnosu prema slici. Sliku se gleda, motri, ali ju se ne smije dodirivati. Štoviše, da bi ju se zahvatilo pogledom, potrebno je odmaknuti se od nje. »Zabranjeno dirati«, jedno je od osnovnih pravila ponašanja u muzejima.

Moderno doba na sličan način 'smješta' sliku i u liturgijski prostor. Ona je tek stavljena (obješena) na zid, u odmaku od iskustva vjere; slike 'upotpunjuju' ikonografsku priču, postaju uresom prostora, a tek tu i tamo bivaju dijelom kršćanskoga slavljenja i pobožnosti. Tako se sliku doživljava negdje

pri čemu desno postaje lijevo a lijevo desno, nije tek jednostavna zamjena strana. Izokretanjem slike, pisao je H. Wölfflin, »mijenja se sve – na sintaktičkoj, semantičkoj i simboličkoj razini«.

Dispozicija elemenata i obrednih mjesta u liturgijskome prostoru i njihov odnos prema središtu (oltaru), kao i njihovi međusobni odnosi, ne mogu biti prepušteni slobodnome nahodanju, ili pak lišeni promišljanja

‘pored’, ‘u prostoru’, može ju se vidjeti, promatrati, ali ona u vjerniku ne uspostavlja intiman odnos s događajem koji prikazuje; ne unosi nas u slavljenje i razmatrano otajstvo. Stoga su liturgijska ikonografija i arhitektura u trajnome pozivu da budu uistinu prostorom slavlja i mjestom življenja spasenjske zbilje.

Obredni čini, arhitektura i likovnost imaju zajedničku zadaću slavljenja Kristova otajstva. Uspostavljajući odnose i unoseći zajednicu slavitelja u taj suodnos, arhitektura i ikonografija postaju liturgijskom umjetnošću. Arhitektonski i ikonografski odnosi – desno i lijevo, gore i dolje, ispred i iza, izvan i unutar – služe spasenjskoj dinamici, dajući slavlju vjere ljepotu i smisao, a umjetnosti vrijednost iskazanu najuzvišenijom estetičkom ‘kritikom’ – činima vjere i pobožnosti. U prostoru gdje je umjetnost mišljena i nastajala iz slavlja vjere, sâmo slavlje postaje umjetnošću. ■

SIJEČANJ

15 N DRUGA NEDJELJA KROZ GODINU

16 P Svagdan: Heb 5,1-10; Ps 110,1-4; Mk 2,18-22

17 U **Sv. Antun Opat**, *spomendan*

od dana: Heb 6,10-20; Ps 111,1-2.4-5.9.10; Mk 2,23-28

18 S Svagdan: Heb 7,1-3.15-17; Ps 110,1-4; Mk 3,1-6

19 Č Svagdan: Heb 7,25 – 8,6; Ps 40,7-10.17; Mk 3,7-12

20 P Svagdan; *ili: Sv. Fabijan, papa i muč.; ili: Sv. Sebastijan, muč.*
Heb 8,6-13; Ps 85,8.10-14; Mk 3,13-19

21 S **Sv. Agneza**, djevica i mučenica, *spomendan*

od dana: Heb 9,2-3.11-14; Ps 47,2-3.6-9; Mk 3,20-21

22 N TREĆA NEDJELJA KROZ GODINU

23 P Svagdan: Heb 9,15.24-28; Ps 98,1-6; Mk 3,22-30

24 U **Sv. Franjo Saleški**, biskup i crkveni naučitelj, *spomendan*

od dana: Heb 10,1-10; Ps 40,2.4ab.7-8a.10-11; Mk 3,31-35

25 S **OBRAĆENJE SV. PAVLA**, blagdan

vl.: Dj 22,3-16 (ili: Dj 9,1-22); Ps 117,1-2; Mk 16,15-18

26 Č **Sv. Timotej i Tito**, biskupi, *spomendan*

vl.: 2Tim 1,1-8 (ili: Tit 1,1-5); Ps 96,1-3.7-8a.10; Lk 10,1-9

27 P Svagdan; *ili: Sv. Anđela Merici, djevica*

Heb 10,32-39; Ps 37,3-6.23-24.39-40; Mk 4,26-34

28 S **Sv. Toma Akvinski**, prezbiter i crkveni naučitelj, *spomendan*

od dana: Heb 11,1-2.8-19; Otpj. pj.: Lk 1,69-75; Mk 4,35-41

29 N ČETVRTA NEDJELJA KROZ GODINU

30 P Svagdan: Heb 11,32-40; Ps 31,20-24; Mk 5,1-20

31 U **Sv. Ivan Bosco**, prezbiter, *spomendan*

od dana: Heb 12,1-4; Ps 22,26b-28.30-32; Mk 5,21-43

VELJAČA

1 S Svagdan: Heb 12,4-7.11-15; Ps 103,1-2.13-18a; Mk 6,1-6

2 Č **PRIKAZANJE GOSPODINOVO. SVUJEČNICA**, blagdan

vl.: Mal 3,1-4 (ili: Heb 2,14-18); Ps 24,7-10; Lk 2,22-40

3 P Svagdan; *ili: Sv. Blaž, biskup i mučenik; ili: Sv. Oskar, biskup*
Heb 13,1-8; Ps 27,1.3.5.8b-9c; Mk 6,14-29

4 S Svagdan: Heb 13,15-17.20-21; Ps 23,1-6; Mk 6,30-34

5 N PETA NEDJELJA KROZ GODINU

6 P **Sv. Pavao Miki i drugovi**, mučenici, *spomendan*

Post 1,1-19; Ps 104,1-2a.5-6.10.12.24.35c; Mk 6,53-56

7 U Svagdan: Post 1,20 – 2,4a; Ps 8,4-9; Mk 7,1-13

8 S Svagdan; *ili: Sv. Jeronim Emiliani; ili: Sv. Jozefina Bakhita, djev.*
Post 2,4b-9.15-17; Ps 104,1-2a.27-28.29bc-30; Mk 7,14-23

9 Č **Sv. Skolastika**, djevica, *spomendan*

od dana: Post 2,18-25; Ps 128,1-5; Mk 7,24-30

10 P **Bl. Alojzije Stepinac**, biskup i mučenik, *spomendan*

od dana: Post 3,1-8; Ps 32,1-2.5-7; Mk 7,31-37

11 S Svagdan; *ili: Blažena Djevica Marija Lurdska*

Post 3,9-24; Ps 90,2-6.12-13; Mk 8,1-10

12 N ŠESTA NEDJELJA KROZ GODINU

13 P Svagdan: Post 4,1-15.25; Ps 50,1.8.16-21; Mk 8,11-13

14 U Svagdan: Post 6,5-8; 7,1-5.10; Ps 29,1-4.9c-10; Mk 8,14-21

15 S Svagdan: Post 8,6-13.20-22; Ps 116,12-19; Mk 8,22-26

16 Č Svagdan: Post 9,1-13; Ps 102,16-21.29.22-23; Mk 8,27-33

17 P Svagdan; *ili: Sedam svetih osnivača Reda slugu Bl. Dj. Marije*
Post 11,1-9; Ps 33,10-15; Mk 8,34 – 9,1

18 S Svagdan: Heb 11,1-7; Ps 145,2-5.10-11; Mk 9,2-13

Druga nedjelja kroz godinu

Ulazna pjesma

Sva zemlja, Bože,
nek ti se klanja
i nek ti pjeva,
neka pjeva
tvom imenu!

Ps 66, 4

Zborna molitva

Svemogući vječni Bože,
u tvojoj su ruci i svemirska
prostranstva i srca ljudi:
usliši molitve svoga naroda
i udijeli mir našem vremenu.
Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine, daj da ovim
otajstvima pristupamo
s doličnim poštovanjem.
Kad god se slavi spomen
Kristove žrtve, vrši se u nama
djelo otkupljenja. Po Kristu.

Prvo čitanje Iz 49, 3.5-6

*Postavit ću te za svjetlost narodima,
da spas moj budeš do nakraj zemlje.*

Čitanje knjige proroka Izaije
Gospodin mi reče: »Ti si sluga moj,
Izraele, u kom ću se proslaviti!«
A sad govori Gospodin,
koji me od utrobe slugom svojim načini,
da mu vratim natrag Jakova,
da se sabere Izrael.
Proslavih se u očima Gospodnjim,
Bog moj bijaše mi snaga.
I reče mi: »Premalo je da mi budeš sluga,
da podigneš plemena Jakovljeva
i vratiš ostatak Izraelov,
nego ću te postaviti za svjetlost narodima,
da spas moj budeš do nakraj zemlje.«
Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 40, 2.4.7-10

Pripjev: Evo dolazim, Gospodine,
vršiti volju tvoju!

Uzdah se u Gospodina uzdanjem silnim
i on se k meni prignu i usliša vapaj moj.
U usta mi stavi pjesmu novu,
slavopoj Bogu našem.

Žrtve i prinosi ne mile ti se,
nego si mi uši otvorio;
paljenicâ ni okajnicâ ne tražiš.
Tada rekoh: »Evo dolazim!

U svitku knjige piše za mene:
Milje mi je, Bože moj, vršiti volju tvoju,
Zakon tvoj duboko u srcu ja nosim.«

Pravdu ću tvoju naviještati u zboru velikom
i usta svojih zatvoriti neću,
Gospodine, sve ti je znano.

Drugo čitanje 1 Kor 1, 1-3

*Milost vam i mir od Boga, Oca našega,
i Gospodina Isusa Krista!*

Početak Prve poslanice
svetoga Pavla apostola Korinćanima
Pavao, po Božjoj volji pozvan za apostola
Krista Isusa, i brat Sosten
Crkvi Božjoj u Korintu
– posvećenima u Kristu Isusu,
pozvanicima, svetima,
sa svima što na bilo kojemu mjestu prizivlju
ime Isusa Krista, Gospodina našega,
njihova i našega.
Milost vam i mir od Boga, Oca našega,
i Gospodina Isusa Krista!
Riječ Gospodnja.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	108	Kliču Bogu (2. strofa psalma)
ili:	238	Dan Gospodnji
Otpj. ps.:	102	Evo dolazim, Gospodine
Prinosna:	VI	Izvore vode žive
ili:	211	Isus Krist je slika Božja
Pričesna:	188	Na Isusov se spomen sam
Završna:	260	O da bude radost

Evo Jaganjca Božjega...
On treba da raste, a ja da se umanjujem.
Vladimir Blažanović: Ivan Krstitelj i Krist.

Pričesna pjesma

Mi smo upoznali
ljubav koju Bog
ima u nama
i povjerovali joj.
Iv 4, 16

Popričesna molitva

Udijeli nam, Gospodine,
Duha svoje ljubavi.
Nahratio si nas jednim
kruhom s neba, daj da
tvojom milošću živimo
u bratskoj slozi. Po Kristu.

MOLITVA VJERNIKA

Braćo i sestre, po Kristu Isusu nebeski nam je Otac darovao spasenje i među nama uspostavio svoje Kraljevstvo. Otvoreni tome daru, uputimo nebeskomu Ocu svoje molitve.

1. Prodahni svojim Duhom Crkvu, zajednicu vjernika, da vjernim življenjem evanđelja gradi tvoje Kraljevstvo među ljudima i svima bude znak tvoje blizine i ljubavi, molimo te.
2. Vodi u svojoj mudrosti papu Franju, (nad)biskupa našega I. i sve pastire Crkve kako bi svi vjernici nepokolebljivo mogli slijediti put svetosti i ljubavi prema svakom čovjeku, molimo te.
3. Obnovi u svim krštenicima dar novoga života; probudi u njima radost pripadnosti Crkvi i okrijepi ih u nasljedovanju Evanđelja koje obnavlja svijet, molimo te.
4. Sve očeve i majke nadahni da budu odgovorni za obitelji koje si im povjerio: daj da svaka obitelj bude dom tvoje prisutnosti i mjesto rasta u vjeri i kršćanskoj ljubavi, molimo te.
5. Pohodi svojom milošću nas ovdje sabrane da uvijek umijemo čuti tvoju riječ i prepoznati tvoje lice u svima koji trpe, molimo te.

Gospodine Bože naš, iz tvoje smo ljubavi stvoreni i po otajstvu krštenja na novi život preporođeni. Neka, molimo te, snaga Duha Svetoga siđe na nas da u vjeri i pouzdanju u tebe uvijek hodimo te životom gradimo tvoje Kraljevstvo. Po Kristu Gospodinu našem.

Pjesma prije evanđelja Iv 1,14a.12b

Riječ tijelom postade i nastani se među nama; onima koji Njega primiše podade moć da postanu djeca Božja.

Evanđelje Iv 1, 29-34

Evo Jaganjca Božjega koji odnosi grijeh svijeta!

Čitanje svetog Evanđelja po Ivanu

U ono vrijeme: Ivan ugleda Isusa gdje dolazi k njemu pa reče: »Evo Jaganjca Božjega koji odnosi grijeh svijeta! To je onaj o kojem rekoh: Za mnom dolazi čovjek koji je preda mnom jer bijaše prije mene! Ja ga nisam poznavao, ali baš zato dođoh i krstim vodom da se on očituje Izraelu.«

I posvjedoči Ivan: »Promatrao sam Duha gdje s neba silazi kao golub i ostaje na njemu. Njega ja nisam poznavao, ali onaj koji me posla vodom krstiti reče mi:

'Na koga vidiš da Duh silazi i ostaje na njemu, to je onaj koji krsti Duhom Svetim.'

I ja sam to vidio i svjedočim: on je Sin Božji.«

Riječ Gospodnja.

Evo Jaganjca Božjega

Nakon božićnoga vremena, u kojem se na poseban način slavi otajstvo Božjega utjelovljenja, ovaj prvi dio vremena kroz godinu već označuje početak pripreme za slavlje vazmenoga otajstva Kristove muke, smrti i uskrsnuća – otajstva koje nas oslobađa od ropstva grijeha i smrti.

U današnjem evanđelju Ivan Krstitelj, upućen Božjom objavom, pokazuje ljudima Isusa Krista koji dolazi k njemu. Pri tome ga naziva raznim naslovima. Isus je: Jaganjac Božji koji odnosi grijeh svijeta; Onaj koji dolazi poslije, ali bijaše prije njega; Onaj koji krsti Duhom Svetim; Sin Božji.

Kad Ivan kaže da je Isus Sin Božji, onda to znači da je Isusov odnos s Bogom Ocem jedinstven. Nitko nije u takvome odnosu s Ocem kao Sin. Oni su iste naravi i međusobno tako povezani da egzistencija jednoga nužno podrazumijeva egzistenciju drugoga. Nema roditelja bez rođenoga, niti rođenoga bez roditelja. Možda ovaj govori zvuči odviše filozofsko-teološki što može izazvati poteškoće kod slušatelja koji nisi navikli na homilije dogmatskoga sadržaja, ali otajstvo vjere u Boga Oca i Sina i Duha Svetoga nije sporedni, nego bitni sadržaj kršćanske vjere. Stoga je, uz moralne i praktične upute za svakodnevni kršćanski život, potrebno stalno posvješćivati temelj na kojemu te upute počivaju. Kršćanski moral ne izvodi svoje principe i zaključke tek na temelju ljudskih odluka, dogovora i sporazuma, nego na temelju Božje objave u Isusu Kristu. To nas potiče da stalno istražujemo dubine svoje vjere.

Na jednome mjestu rekao je sveti Ivan od Križa: »Valja duboko kopati u

Kristu. On je poput bogata rudnika što ima mnogo rukavaca s blagom. I ma koliko tko kopao, nikad ne će stići na kraj.« To znači da se naša spoznaja Isusa Krista uvijek treba produbljivati, i premda navedeni svetac i mistik kaže da tomu nema kraja, ipak nam se u tom procesu sve više i više otkriva tko je Isus kao što je to bilo u slučaju Ivana Krstitelja i samih Isusovih učenika. Pri tome nam, među ostalim, u naslovu Sin Božji postaje sve jasnijom bitna razlika između Isusa Krista i drugih biblijskih, osobito proročkih likova. Kada Ivan Krstitelj Isusa naziva Sinom Božjim otkrivamo da Isus nije tek primatelj i prenositelj Božje objave, kao što su to oci i proroci. Naime, oci i proroci nisu objavili Boga, nego se Bog objavljivao njima, a Isus Krist Sin Božji jest upravo onaj koji svijetu objavljuje Boga.

Sada je jasnije i zašto Ivan Krstitelj kaže kako Isus ne krsti narod vodom kao što je to on činio, nego da Isus krsti Duhom Svetim. Ivan je svoje poslanje vršio tako da je ljudima davao ono što im je mogao dati. Bila je to riječ i znak. Ali sadržaj znaka i snagu riječi može dati

Francis Hoyland: Evo Jaganjca Božjega.

samo onaj tko ih doista posjeduje. Ivan može pozivati ljude da se obrate Bogu. Može životom posvjedočiti svoju posvećenost Bogu. Ali zajedništvo s Bogom može dati samo Isus. To je krštenje Duhom Svetim u kojem su Otac i Sin povezani vječnom ljubavlju.

Promatrajući to otajstvo Božje ljubavi Ivan Krstitelj spoznaje da je Isus, koji u određenome povijesnom trenutku dolazi za njim, zapravo tu prije njega. Ivanu je objavljena istina o Isusu koji se na sceni ljudske povijesti ne pojavljuje tek kao neki prolazni lik koji se pojavi i iščezne. Isusova povezanost s Ocem nije stvar nekoga trenutka nego se radi o zajedništvu koje nema vremenskog početka i kraja u koje želi privesti sve ljude. On koji bijaše od vječnosti, došao je nakon Ivanova propovijedenja da bi ispunio Pisma i dovršio Božju objavu ljudima.

To Ivan izražava u prvoj rečenici koju je izgovorio kad je vidio da Isus dolazi k njemu: »Evo Jaganjca Božjega koji odnosi grijeh svijeta.« Te su riječi prvim Ivanovim slušateljima morale biti odmah razumljive. Poznavajući ustanove starozavjetnog bogoslužja u kojem su se prinosile žrtve, Ivanovi su slušatelji mogli lako shvatiti da te riječi govore o smislu i svrsi Isusova spasenjskoga poslanja. Jaga-

njac se u ovome slučaju očigledno odnosi na pashalno janje koje se žrtvovalo i blagovalo u godišnjemu spomen-slavlju izlaska iz egipatskoga ropstva. Stoga je Jaganjac koji odnosi grijeh svijeta žrtva koja označuje naše oslobođenje od robovanja grijehu i smrti, a naše dioništvo u toj žrtvi označava našu uključenost u proces oslobođenja koji se tu događa. I to ne samo na razini znaka, nego same stvarnosti koju taj znak označava. U starozavjetnome žrtvenom bogoslužju prinosile su se mnoge žrtve kojima se na ritualan način izražavao Božji dar praštanja, pomirenja i ponovne uspostave zajedništva s ljudima. S ljudske strane žrtveni prinosi izražavali su neugasivu želju da se ti Božji darovi prime. U Isusu, Jaganjcu koji odnosi grijeh svijeta, to se ne događa na ritualan nego na egzistencijalan način. U susretu koji se dogodio na početku Isusova djelovanja Ivan Krstitelj navijestio je njegovu muku te ju je protumačio kao žrtveno bogoslužje koje jamči pobjedu nad grijehom i smrću.

Tako je utjelovljenjem svoga Sina Bog na nenadmašiv način pokazao kako je u njegovim očima veliko ljudsko dostojanstvo, a njegovom mukom i smrću očitovao je svoju neizmjernu ljubav prema čovjeku.

Domagoj Runje

Zrnje...

Ivan Krstitelj predstavlja Isusa kao »Onoga na koga Duh silazi i ostaje na njemu«. U Starome zavjetu Božji Duh silazi na ljude, daje im mudrost, hrabrost i snagu u djelima za koja su odabrani, za poslanje koje im je dano. Oni ipak ostaju samo ljudi. Na Isusa Duh silazi i »ostaje na njemu«. Stalnost je u Bibliji oznaka Boga: samo on 'ostaje' dovijeka; samo njegova riječ ostaje dovijeka. On, »stalnost Božjega Duha«, dolazi u svijet i živi ljudskim životom, kako bi svaki čovjek mogao biti dionikom silaska i ostanka istoga Božjega Duha.

Ev o Jaganjca Božjega koji odnosi grijeh svijeta. Glagol koji je preveden s »odnosi« doslovno znači »dići«, »preuzeti na sebe«. Isus je došao na svijet s točno određenim poslanjem: osloboditi svijet od ropstva grijeha, preuzimajući na sebe teret grijehâ ljudskog roda. Na koji način? Odgovor glasi: ljubeći. Ne postoji drugi način da se pobijedi zlo, osim ljubavlju koja potiče na darivanje vlastitoga života za druge. [...] Isus je pravi pashalni jaganjac, koji uranja u rijeku našega grijeha, da nas očisti. Slika janjeta mogla bi iznenaditi: naime, životinja koja se ne odlikuje snagom i jakošću preuzima na svoja leđa tako velik teret. Jaganjac nije onaj koji vlada, već je poslušna; nije agresivan, već miroljubiv... Što znači za Crkvu, za nas danas, biti učenici Isusa, Božjeg Jaganjca? Znači na mjesto zlobe staviti nevinost, na mjesto sile ljubav, na mjesto oholosti poniznost i na mjesto stjecanja ugleda služenje.

PAPA FRANJO, *Nagovor uz Angelus*, 19. siječnja 2014.

Treća nedjelja kroz godinu

Ulazna pjesma

Pjevajte Gospodinu pjesmu novu!
Pjevaj Gospodinu, sva zemljo!
Slava je i veličanstvo pred njim,
sila i sjaj u svetišću njegovu.

Ps 96, 1.6

Zborna molitva

Svemogući vječni Bože,
ravnaj našim životom
da vršimo tvoju volju:
da u ime tvoga ljubljenoga
Sina obilujemo dobrim
djelima. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine, pomiri nas sa
sobom i primi ove darove:
posveti ih snagom svoga
Duha, da nam budu
na spasenje. Po Kristu.

Prvo čitanje Iz 8, 23b – 9, 3

*U Galileji poganskoj narod
vidje svjetlost veliku!*

Čitanje Knjige proroka Izaije

U prvo vrijeme obescijeni zemlju Zebulunovu
i zemlju Naftalijevu, al' u vrijeme posljednje
on će proslaviti put uz more, s one strane
Jordana – Galileju pogansku.

Narod koji je u tmuni hodio
svjetlost vidje veliku;
onima što mrkli kraj smrti obitavahu
svjetlost jarka osvanu.
Ti si radost umnožio, uvećao veselje,
i oni se pred tobom raduju
kao što se žetvi raduju žeteoci,
kao što kliču koji dijele plijen.
Jer teški jaram njegov,
batinu pleća njegovih,
šibu njegova goniča
slomio si ko u dan midjanski.

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 27, 1.4.13-14

Pripjev: Gospodin mi je svjetlost i spasenje.

Gospodin mi je svjetlost i spasenje:
koga da se bojim?

Gospodin je štit života moga:
pred kime da strepim?

Za jedno molim Gospodina,
samo to ja tražim:
da živim u domu Gospodnjem
sve dane života svoga,
da uživam milinu Gospodnju
i dom njegov gledam.

Vjerujem da ću uživati dobra Gospodnja
u zemlji živih.

U Gospodina se uzdaj, ojunači se,
čvrsto nek bude srce tvoje:
u Gospodina se uzdaj!

Drugo čitanje 1Kor 1, 10-13.17

Svi budite iste misli!

Čitanje Prve poslanice
svetoga Pavla apostola Korinćanima
Zaklinjem vas, braćo, imenom Gospodina
našega Isusa Krista: svi budite iste misli;
neka ne bude među vama razdora, nego budite
savršeno istog osjećanja i istog mišljenja.
Jer Klojini mi, braćo moja, o vama rekoše da
među vama ima svađa. Mislim to što svaki od
vas govori: »Ja sam Pavlov«, »A ja Apolonov«,
»A ja Kefin«, »A ja Kristov«. Zar je Krist razdije-
ljen? Zar je Pavao raspet za vas? Ili ste u Pavlovo
ime kršteni? Jer ne posla me Krist krstiti,
nego navješćivati evanđelje, i to ne mudrošću
besjede, da se ne obeskrijepi križ Kristov.
Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja Mt 4, 23

Isus je propovijedao evanđelje o Kraljevstvu,
i liječio svaku bolest u narodu.

■ PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	82 ili 152	Pjevajte Gospodu
Otpj. ps.:		Gospodin mi je svjetlost i spasenje (ŽV 1-2011)
Prinosna:	231	Jedan kruh
Pričesna:	201	O svjetlo duša, Isuse
ili:		Gledajte u Gospodina (ŽV 1-2012)
Završna:	217	Bože, tvoj smo sveti narod

Prolazeći uz Galilejsko more, Isus ugleda dva brata,
Šimuna zvanog Petar i brata mu Andriju
J. Kirk Richards: Poziv prvih učenika.

Pričesna pjesma

Pristupite
ka Gospodinu
i razveselite se,
da se ne postide
lica vaša.

Ps 34, 6

Popričesna molitva

Svemogućí Bože, ovom
svetom gozdom dao si
nam udio u svom božan-
skom životu: daj da
u tom daru uživamo svu
vječnost. Po Kristu.

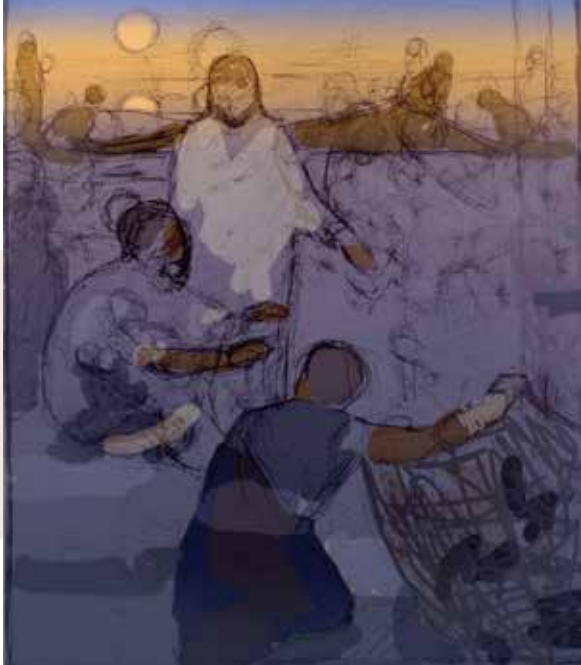
Evangelje Mt 4, 12-23

*Nastani se u Kafarnaumu
da se ispuni što je rečeno po Izaiji.*

Čitanje svetog Evanđelja po Mateju

Kad je Isus čuo da je Ivan predan, povuče se u Galileju. Ostavi Nazaret te ode i nastani se u Kafarnaumu, uz more, na području Zebulunovu i Naftalijevu da se ispuni što je rečeno po proroku Izaiji: »Zemlja Zebulunova i zemlja Naftalijeva, put uz more, s one strane Jordana, Galileja poganska – narod što je sjedio u tmini svjetlost vidje veliku; onima što mrkli kraj smrti obitavahu svjetlost jarka osvanu.« Otada je Isus počeo propovijedati: »Obratite se jer približilo se kraljevstvo nebesko!«

Prolazeći uz Galilejsko more, ugleda dva brata, Šimuna zvanog Petar i brata mu Andriju, gdje bacaju mrežu u more; bijahu ribari. I kaže im: »Hajdete za mnom, učinit ću vas ribarima ljudi!« Oni brzo ostave mreže i pođu za njim. Pošavši odande, ugleda druga dva brata, Jakova Zebedejeva i brata mu Ivana: u lađi su sa Zebedejem, ocem svojim, krpali mreže. Pozva i njih. Oni brzo ostave lađu i oca te pođu za njim. I obilazio je Isus svom Galilejom naučavajući po njihovim sinagogama, propovijedajući evanđelje o Kraljevstvu i liječeći svaku bolest i svaku nemoć u narodu. I glas se o njemu pronese svom Sirijom. I donosili su mu sve koji bolovahu od najrazličitijih bolesti i patnja – opsjednute, mjesečare, uzete – i on ih ozdravljao. Za njim je pohrlio silan svijet iz Galileje, Dekapola, Jeruzalema, Judeje i Transjordanije. Riječ Gospodnja.

MOLITVA VJERNIKA

Braćo i sestre, Bog je u Kristu pohodio svijet i obdario nas svjetlom koje pobjeđuje svaku tamu i svaki grijeh. U otvorenosti tome daru spasenja molitvom se utesimo Kristu Gospodinu:

1. Rasvijetli, Gospodine, svojim Duhom put Crkve da uvijek bude vjerna evanđeoskom poslanju te u svim kušnjama i izazovima svijeta svjedoči novost života koju si nam darovao, molimo te.
2. Obdari, Gospodine, svojom mudrošću papu Franju i sve pastire Crkve da tvoj narod vjerno predvode u istini i ljubavi, te svi vjernici budu svjedoci radosti evanđelja, molimo te.
3. Probudi u srcima naših mladih radosnu spremnost da se odazovu tvome pozivu na život u svećeništvu i redovništvu, molimo te.
4. Pogledaj, Gospodine, nas ovdje sabrane i pomози da u tvome pogledu prepoznamo svjetlo koje oslobađa od svake tame i otvara put novoga života, molimo te.
5. Primi, Gospodine, u nebesko Kraljevstvo našu pokojnu braću i sestre: nagradi ih radošću vječnoga gledanja tvoga lica, molimo te.

Gospodine Isuse Kriste, ti si evanđelje spasenja došao navijestiti svim narodima. Usliši molitve ovdje okupljenih vjernika i svojim nas Duhom okrijepi da životom budemo nositelji radosti spasenja koje nam daruješ. Koji živiš i kraljuješ u vijeke vjekova.

O ribarskome duhu kršćanstva

Današnji evanđeoski ulomak iz Matejeva evanđelja zaista je veoma bogat porukama za duhovni život. Mi bismo ovdje razmatrali samo onu o Kristovu pozivu upućenu *četvorici ribara*: Petru, Andriji, Jakovu i Ivanu.

Bogoljudski djelovati

Prvo što nam upada u oči, a što nas zapravo treba duboko potresti i zadiviti, jest činjenica da Bog u Isusu Kristu poziva k sebi učenike, da želi imati suradnike uz se. Gledajući razumski, ne vidi se razloga zašto bi to Bog trebao činiti. Pa Bog može sve sâm, što će mu su-radnici, i to još su-radnici vrlo ograničeni, krhki, slabi, pomalo neotesani, jednom riječju – ribari. Da, zaista je čudno da Bog zove, da Bog želi imati suradnike, da želi s njima su-rađivati s njima su-djelovati. Čudno je to samo na prvi pogled, ali ako malo bolje zastanemo nad cijelim tekstom, u nama se budi divljenje. Kako li je samo čudesno i divno da Bog daje nama ljudima tako veliko dostojanstvo pozivajući nas da budemo njegovi su-radnici, su-djelatnici. Naravno, Bog može sve sâm, ali ne želi sve sâm. Zašto? Zato što je Bog ljubav. A svojstveno je ljubavi da onaj

tko ljubi ne želi djelovati sâm, raduje se da ima nekoga, ljubljenoga, koji želi djelovati zajedno s njim. Onoga koji ljubi neizmjereno usrećuje da ljubljeni djeluje posve slobodno i samostalno. Kako li je samo ljubav velikodušna i gospodska, lišena svake potrebe za sluganstvom i oslobođena svake zavisti! Ljubav na taj način omogućuje veličanstveno i moćno djelovanje upravo zato što *nije samačko*, nego zajedničko su-radništvo, su-djelovanje. Blažen je onaj koji može su-rađivati i su-djelovati u ljubavi!

Ali, ni o takvoj ljubavi vjerojatno ne bismo ništa znali. Ljubav bismo, kako mi to ljudi inače činimo, suzili i ograničili i vjerojatno ne bismo uopće znali da ljubav želi su-djelovanje. No, u Isusu Kristu saznajemo što je ljubav. U njemu znamo da je ljubav su-radništvo, su-djelovanje. Isus Krist jest Bog i čovjek, savršeni su-radnik, savršeni su-djelatnik Božji. Pogledamo li njegov život, ostat ćemo zapanjeni slobodom u kojoj on suvereno, slobodno i samostalno djeluje i donosi odluke. I to zato što on kao čovjek nikad ne djeluje sam; on uvijek djeluje s Bogom, on djeluje *bogoljudski*. U Isusu Kristu Bog također *želi dati udjela nama u svojem životu, želi da i mi djelujemo bogoljudski*: da postanemo jedno s njim te *zajedno* s njim djelujemo, mislimo i želimo, i da upravo tako posve *slobodno i samostalno* djelujemo, mislimo i želimo. Isus Krist žudi za tim da budemo njegovi su-radnici, njegovi su-djelatnici, jer se raduje našoj slobodi i samostalnosti. On ne želi da djelujemo bez njega, ali ga također žalosti da sve njemu prepuštamo, da budemo pasivni, poput lutke. Jer, kakav bi to bio Bog koji se ne bi radovao slobodi svojih stvorenja? To bi bio neslobodan, zavidan i ograničen Bog. Ne, Bog je velikodušni Gospodin koji ne treba pasivne poslušnike, nego slobodne, angažirane i posve predane osobe. Bog ne želi 'mrtva puhala'. Veliko je to dostojanstvo, ali i težak zahtjev za nas, jer mi težimo samački djelovati bez Boga ili pustiti Boga da on samački djeluje bez nas. U oba slučaja Bog nije postao našim

životom, odnosno našim životom i dalje vlada načelo sebičnosti, a ne načelo zajedništva. Zato, odazovimo se Kristovu pozivu, budimo njegovi suradnici u ovome svijetu, djelujmo *bogoljudski*: slobodno i samostalno – zajedno s njim. Ne budimo samci u svijetu, ne dopustimo da Bog bude samac u ovom svijetu.

Ribare, a ne mudre

Tu se na završava naše razmatranje. Iznenade-ni smo ne samo pozivom, nego i osobama koje on zove. Zamislite, Bog u Isusu Kristu zove ribare. Kad bismo sami mogli birati suradnike, koga bismo izabrali? Vjerojatno akademski obrazovane i građanski odgojene osobe, osobe finih i uglađenih manira, osobe urbane širine, po mogućnosti zgodne, ugodne oku i usklađena odijevanja. Tako bismo mi, ali Krist tako ne čini. Koji vrhunski Božji humor! Baš pravi humor, jer Bog izabire ono što nitko ne će; poziva lude da postidi mudre; slabe da posrami jake; izabire ono što nije da uništi ono što jest (*1Kor* 1, 27-28). Bog nije izabrao pametne, mudre, jake ovoga svijeta, jer po njima ne bi ni mogao djelovati. Oni su toliko 'pametni' da oni ne trebaju Boga kao su-radnika; njima je više stalo do vlastite pameti, nego do Božje mudrosti. Zato se Bog služi svetim humorom, izabirući obične ribare, kako bi po njima »lovio ljude«. To je spasonosno za sve ljude, jer ih ne spašava pamet ovoga svijeta, nego sama Božja mudrost koja djeluje po ribarima. Za 'ribare', Kristove učenike, to je pak poziv na poniznost, jer nisu oni ti koji »love ljude«, nego Božja snaga u njima, snaga s kojom oni slobodno i hrabro su-rađuju. Stoga se istinska snaga kršćanstva

i danas krije upravo u toj ribarskoj dimenziji, u poniznoj i poslušnoj raspoloživosti da Bog djeluje po nama i u nama.

Da budemo Kristovi ribari

Postoji još jedna 'ribarska' dimenzija kršćanstva. Kako mi reče moj prijatelj, ribar Stjepan, za dobra ribara najvažnija su svojstva: strpljivost i postojanost. Potrebno je dakako puno predanoga djelovanja (lijenost je isključena), ali koje ništa ne vrijedi bez strpljivosti. Dobar ribar jako je strpljiv, ne žuri nikamo, dugo čeka svoju ribu. Gotovo bi se moglo reći da ribar lovi strpljivošću, nutarnjom smirenošću. A ništa ne bi strpljivost vrijedila da nema postojanosti. Koliko samo bezuspješnih noći i dana. Dobar ribar često lovi, a da ništa ne ulovi. Ali u dobra ribara nikad nema takvoga razočaranja da ne bi opet lovio. On je postojan i zato uvijek lovi, što god bilo da bilo. I još nešto. Ako pozorno motrite ribare, kod ribara nikad nema prevelike euforije kod ulova. Raduju se, ali tiho, nenametljivo. I ne love oni za sebe, nego love za druge. Eto, još bismo mogli opisivati te jednostavne, strpljive, postojane, nenametljive, ali jako radine i predane osobe, ali dovoljno je vidljivo zašto je Isus Krist upravo ribare izabrao za svoje prve učenike. Nije li danas kršćanstvo u krizi jer je izgubilo taj 'ribarski' duh? Nismo li mi kršćani, katolici, premalo Kristovi ribari, a previše sve ostalo? Ne znam, ali znam da nas evanđelje poziva da budemo Kristovi ribari. I sada, ne treba čekati. »Brzo« se ostavimo dosadašnjega načina življenja te »brzo« pođimo za njim, poput četvorice naših ribara.

Ivica Raguž

Mjesto gdje se događa poziv prvih apostola jest Genezaretsko jezero. Isus je tek nešto prije započeo propovijedati kraljevstvo Božje, kad se njegov pogled zaustavio na braći: Šimunu i Andriji te Jakovu i Ivanu. Bili su ribari, zauzeti svojim svagdanjim radom. No, čeka ih drugo ribarenje. Isus ih odlučno poziva, a oni ga spremno slijede: bit će »ribari ljudi«. [...] Kod evanđelista Ivana scena je drukčija. Susret se odvija na obalama Jordana. Nazočnost budućih učenika koji su, kao i Isus, došli iz Galileje da bi iskusili krštenje koje je dijelio Ivan, osvjetljava njihov duhovni svijet. Bijahu osobe koje su iščekivale Božje kraljevstvo, željne upoznati Mesiju, čiji je skori dolazak naviještan. [...] Prije nego budu poslani naviještati evanđelje, morat će »biti« s Isusom, uspostavljajući s njime osoban odnos. Na osnovi toga, evangelizacija ne će bit drugo doli naviještanje onoga što se doživjelo i poziv da se stupi u otajstveno zajedništvo s Kristom.

PAPA BENEDIKT XVI., *Nagovor na Općoj audijenciji*, 22. veljače 2006.

Četvrta nedjelja kroz godinu

Ulazna pjesma

Spasi nas, Gospodine,
Bože naš, i saberi nas
iz naroda, da slavimo
tvoje sveto ime,
da se tvojom slavom
ponosimo.

Ps 106, 47

Zborna molitva

Gospodine, Bože naš,
tvoja Crkva počinje svetu
službu: daj da te štuje
svom dušom
te u tvom Duhu ljubimo
i prihvaćamo sve ljude.
Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine,
donosimo na oltar darove
u znak svoga služenja
i predanja: primi ih i pretvori
u otajstvo našeg otkupljenja.
Po Kristu.

Prvo čitanje Sef 2,3; 3,12-13

*Pustit ću da u tebi opstane
samo skroman i čedan narod.*

Čitanje Knjige proroka Sefanije
Tražite Gospodina,
svi skromni na zemlji,
svi koji izvršavate odredbe njegove!
Tražite pravdu,
tražite poniznost:
vi ćete možda biti zaštićeni
u dan gnjeva Gospodnjega.
»Pustit ću da u tebi opstane
samo skroman i čedan narod,
i u imenu Gospodnjem tražit će
okrilje ostatak Izraelov.
Oni neće više činiti nepravdu,
neće više govoriti laži;
u njihovim ustima neće se više
naći jezik prijevani.
Moći će pāsti i odmarati se
i nitko im neće smetati.«
Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 146,6c-10

Pripjev: Blago siromasima duhom;
njihovo je kraljevstvo nebesko!

Gospodin ostaje vjeran do vijeka,
potlačenima vraća pravicu,
a gladnima kruha daje.
Gospodin oslobađa sužnje.
Gospodin slijepcima oči otvara.
Gospodin uspravlja prignute,
Gospodin ljubi pravedne.
Gospodin štiti pridošlice.
Sirote i udovice podupire,
a grešnicima mrsi putove.
Gospodin će kraljevati do vijeka,
tvoj Bog, Sione, od koljena do koljena.

Drugo čitanje 1Kor 1,26-31

Slabe svijeta izabra Bog.

Čitanje Prve poslanice
svetoga Pavla apostola Korinćanima
Gledajte, braćo, sebe, pozvane:
nema mnogo mudrih po tijelu, nema mnogo
snažnih, nema mnogo plemenitih.
Nego ljude svijeta izabra Bog da posrami
mudre, i slabe svijeta izabra Bog da posrami
jake; i neplemenite svijeta i prezre-
ne izabra Bog, i ono što nije, da uništi ono
što jest, da se nijedan smrtnik ne bi hvalio
pred Bogom. Od njega je da vi jeste u Kri-
stu Isusu, koji nama posta mudrost od Bo-
ga, i pravednost, i posvećenje, i otkuplje-
nje, da bude kako je pisano: Tko se hvali,
u Gospodu neka se hvali.
Riječ Gospodnja.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	79.1	Spasi nas, Gospodine
Otpj. ps.:	126	Blago siromasima duhom
ili:		Blago siromasima duhom (www.hilp.hr)
Prinosna:	232	Gospode, primi
Pričesna:	287	Blāženstva (Blago nama, pozvani smo)
Završna:	189 (190)	O Oče skrajnje blagosti

Isus sjede i započe naučavati.
J. Kirk Richards: Govor na gori.

Popričesna molitva

Gospodine, ova pričeš obnovila je u nama božanski život. Molimo da po tom sredstvu spasenja neprestano rastemo u vjeri. Po Kristu.

Pjesma prije Evandolja Mt 5,1-12a

Radujte se i kličite:
velika je plaća vaša na nebesima!

Evandjelje Mt 5,1-12a

Blago siromasima duhom!

Čitanje svetog Evandolja po Mateju

U ono vrijeme:

Isus, ugledavši mnoštvo, uzide na goru.

I kad sjede, pristupe mu učenici.

On progovori i stane ih naučavati:

»Blago siromasima duhom:
njihovo je kraljevstvo nebesko!

Blago ožalošćenima: oni će se utješiti!

Blago krotkima: oni će baštiniti zemlju!

Blago gladnima i žednima pravednosti:
oni će se nasititi!

Blago milosrdnima:
oni će zadobiti milosrđe!

Blago čistima srcem:
oni će Boga gledati!

Blago mirotvorcima:
oni će se sinovima Božjim zvati!

Blago progonjenima zbog pravednosti:
njihovo je kraljevstvo nebesko!

Blago vama kad vas – zbog mene – pogrde
i prognaju i sve zlo slažu protiv vas!

Radujte se i kličite:

velika je plaća vaša na nebesima!«

Riječ Gospodnja.

MOLITVA VJERNIKA

Svemogućemu Bogu, koji je izvor radosti
i put do vječnoga blaženstva,
uputimo svoje ponizne molitve:

1. Za Crkvu koju si pozvao na život evanđeoskog blaženstva: da svjedočanstvom života bude znak novog neba i nove zemlje, molimo te.
2. Za pastire Crkve:
udijeli im evanđeoske mudrosti
kako bi po njihovu vodstvu i naučavanju
sva Crkva živjela životom koji proslavlja tvoje
ime i naviješta tvoj slavni dolazak, molimo te.
3. Za sve kršćane: prodahni ih Kristovom ljubavlju
da radosno dijele patnju i bol svih koji trpe
te tako u svijetu grade tvoje kraljevstvo,
molimo te.
4. Za nas ovdje sabrane:
ispuni nas mudrošću Duha Svetoga
da umijemo ispravno vrjednovati
zemaljska dobra i uvijek težiti
za onim nebeskima, molimo te.
5. Za pokojnu našu braću i sestre:
izliječi ih od rana ljudske nesavršenosti
i obdari ih vječnim blaženstvom, molimo te.

Svemogući Bože, u svome Sinu Isusu Kristu
pokazao si nam put blaženstva.
Čuvaj nas ustrajne na putu vjere te jednom
dospijemo do vječnog zajedništva s tobom.
Po Kristu Gospodinu našem.

Siromasi duhom

Govor na gori sažeta je radosna vijest. Naziva ga se »srcem evanđelja«. Matej ga oblikuje na pozadini židovskoga shvaćanja Mojsija i njegove uloge na čelu izabranoga naroda. Krist je drugi Mojsije. Zato govor počinje na gori i zato Isus sjedajući uzima učiteljski položaj tijela. Poučava onako kako je Mojsije poučavao na Sinaju.

Govor počinje blaženstvima. U njima su imenovani i Isusovi slušatelji. Matej spominje mnoštvo i Isusove učenike. Govor će završiti primjedbom kako je mnoštvo ostalo zaneseno Isusovim naukom i kako ih je učio drukčije od pismoznanaca (Mt 7, 28-29). Ne svisoka i ne nadmenim znanjem. Učio ih je s vlašću. U njegovim se riječima osjećala vlast. Ona je dolazila iz jasne podudarnosti njegova života i njegovih riječi. Govorio je što je živio i živio je s jasnoćom pripadnosti kraljevstvu nebeskom koje je navijestao.

Isus je govorio konkretnim ljudima koji su već pošli za njim i koji će se moći prepoznati u njegovim riječima. U njima će o sebi saznati što sami po sebi, bez njega, nisu znali. Slušajući Isusa naučit će sami sebe gledati drukčijim očima. Blaženstva su konstruirana tako da se slušatelji mogu ne samo prepoznati, nego da slušajući mogu ući u drukčiji obzor unutar kojega njihovo trenutno stanje dobiva drugo tumačenje i nove obrise. To je vidljivo i

u Isusovu izboru riječi. Slušatelje naziva *blaženima*. 'Blažen' može značiti i 'sretan'. Slušatelji su blaženi jer se iza njihove sadašnje nevolje i životnoga tereta nazire Božja blizina. Iz odnosa s Bogom njihovo stanje dobiva i drugo značenje. Blaženstva upućuju na zbilju koja nije dostupna ljudskoj logici. Ona se otvara samo iz odnosa s Bogom. Tko se odvaži na taj odnos, njemu se otvaraju vrata drugoga, nevidljivoga svijeta i on svoj život vidi i vrjednuje iz perspektive nebeskoga kraljevstva.

Prvo blaženstvo baca svjetlost na sva ostala. Ono je ujedno i najteže shvatljivo. Glasi: *Blago siromasima duhom: njihovo je kraljevstvo nebesko!* (Mt 5, 3).

Siromah je netko tko ne može preživjeti od rada svojih ruku. Koliko god radio, nije mu dovoljno da preživi, pa je prisiljen prositi kako bi dobio minimum. No, tko je siromah duhom? Naše svakodnevno shvaćanje navodi nas na pomisao da bi siromasi duhom mogli biti oni čiji je duh nedovoljan za normalni život. No, takvo nešto ne bi mogla biti poželjna slika za ljudski život. Isus je došao navijestiti puninu života i radosnu vijest. Svi s poteškoćama duhovne ili umne naravi imaju svoje mjesto u kraljevstvu nebeskom. I svi su pozvani na puninu odnosa. No, ovdje nije riječ o ljudima koji zbog bilo kojega razloga imaju duhovne ili mentalne poteškoće. Riječ je o nečem drugome.

Zrnje...

Ugledavši mnoštvo, Isus uziđe na goru. I kad sjede, pristupe mu učenici.« Isus sjede. To je izraz autoriteta onoga koji naučava. Zauzima mjesto na »katedri« brda. [...]. Sjedi kao učitelj Izraela i kao učitelj ljudi općenito. Riječju »učenik« Matej ne ograničava krug onih kojima se obraća, nego ga proširuje. Svatko tko sluša i prihvaća riječ, može postati učenik. U budućnosti će biti bitno jedino slušanje i nasljedovanje, ne podrijetlo. Svakomu je moguće postati učenikom; poziv je upućen svima. Isus ondje sjedi kao 'veći Mojsije', koji proširuje Savez na sve narode. Tako postaje jasno i značenje brda.

JOSEPH RATZINGER /BENEDIKT XVI., *Isus iz Nazareta*, I, 79-80.

»Siromasi duhom« ili »siromasi u duhu« nisu tek oni koji žive u bijedi i oskudici. Isus je za njih iskazivao posebnu brigu, ali ovdje ne govori o njima. Ovdje je riječ o onima koji su se u potpunosti slobodi opredijelili biti »siromasi«, tj. ne posjedovati, ne držati ništa za sebe, nego onim što imaju i čime raspoložu služiti drugima. Ovdje siromaštvo znači slobodu, nenavezanost, nužnu da bi se moglo služiti i potpuno ljubiti. Svi mogu biti siromasi u duhu.

Riječ je o stavu duha. Za razliku od siromaha duhom, bogataši duhom nemaju potrebu za nekim drugim. On su dostatni samima sebi. On su sami sebi kraljevstvo. Stoici su se vježbali kako bi postali dostatni samima sebi. Cilj im je bio stav duha neovisan o bilo čemu izvan sebe samih. Isus drukčije vidi čovjeka. Čovjek je biće koje je stvoreno tako da ne može opstati samo. Ovisi o drugome. Najprije o tvarima. O zraku, vodi i hrani. Potom o drugim ljudima. Najprije o roditeljima, a potom o mnogim drugima. Među njima se izdvajaju značajni drugi: obiteljski odnosi, muž, žena, prijatelji, učitelji i najznačajniji Drugi: Bog. Čovjek može okrenuti glavu od drugih i smatrati ih nevažnima. To može učiniti i u odnosu prema Svevišnjem. Takva odluka nije bez posljedica. Svaki odnos u kojemu se nađemo, utječe na nas i na naše odnose. Samodostatnost nema potrebe za drugim. Samodostatan pojedinac ne traži nikakvo drugo kraljevstvo osim onoga koje on stvara samome sebi.

Isus govori o kraljevstvu nebeskom. Ono je drukčije od zemaljskoga kraljevstva i drukčije je od samodostatnoga života bogataša. Iz kraljevstva nebeskoga nisu isključeni materijalni bogataši. Tko ima ekonomsko bogatstvo ne mora biti bogataš duhom. Može sasvim jasno vidjeti svoju potrebu za drugim i može biti siromah duhom. U kraljevstvu nebeskom nisu odmah i izravno materijalni siromasi. Nije svaki siromah odmah po sebi i otvoren duhom. On je, zbog svoga materijalnog siromaštva, samo prisiljen na odnos prema drugome. No, takvo siromaštvo može voditi i u očaj, prijezir svijeta i drugih, može izazvati bijes na Boga i zatvorenost duhom. Siromaštvo duhom u Isusovim riječima stav je otvorenosti prema Bogu i spremnost primanja.

Isus stoga svoje slušatelje, među kojima se nalaze i siromasi, poučava kako postati otvoren i spreman primati. On zna da je siromasima potrebna pouka. Potrebno je da nauče oblikovati duh kojim će biti otvoreni za drugoga, a nadasve za Boga. Valja im prihvatiti same sebe kao bića koja žive od drugoga. I valja naučiti kako ne očajavati zbog svoje potrebe za

Ožalošćeni utješeni. (Werner Persy)

drugim. Nije stoga potrebno ulagati svoje snage u postignuće samodostatnosti. Valja znati živjeti radosno u ovisnosti o drugome i valja znati graditi odnose s drugim i Drugim.

Kada čitamo blaženstva, opažamo kako ona stvaraju novi i neočekivani obzor shvaćanja vlastitoga života. Tako se otkriva da odnos s Bogom nije neka ideja, nego stvaran odnos koji mijenja shvaćanje samoga sebe i uvodi u bliži odnos sa zbiljom.

Kada se vjernici nedjeljom okupe oko Kristove riječi i njegove prisutnosti u kruhu i vinu, oni se nađu oko Isusa koji sjedi i poučava. Ima vremena za one koji idu za njim. Poučava ih kako gledati na sebe i svoj život. Uvodi ih u odnos s nebeskim Ocem. Širi im obzor shvaćanja. Poučava ih kako su stvoreni i kako se mogu otvoriti Drugomu. Uvodi ih u kraljevstvo nebesko. Od njih i s njima stvara kraljevstvo nebesko. Vjernici opažaju kako se, slušajući Kristove riječi, njihovi životi ogledaju u širem obzoru i kako njihovo zajedništvo počinje naličiti onom Isusovih slušatelja na gori. Što je to zajedništvo jače, to više i snažnije opažaju vlast u Isusovim riječima i osjećaju kolika je razlika njegovoga poučavanja od svih drugih glasova u svijetu koji bi htjeli sjesti na učiteljsku stolicu.

Ante Vučković

Peta nedjelja kroz godinu

Zborna molitva

Gospodine, tvoja nam je milost
jedina nada, a tvoja zaštita
jedina sigurnost. Molimo te:
snaži svoju obitelj neprestanim
dobročinstvima.
Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine, ti nam jelo
i piće daješ za održanje
vremenitoga života.
Molimo te da nam postanu
i otajstvo vječnoga spasenja.
Po Kristu.

Popričesna molitva

Bože, htio si da jedemo
od jednoga kruha i pijemo
iz jedne čaše. Daj da
životom budemo jedno
u Kristu i u radosti plodni
za spasenje svijeta.
Po Kristu.

Prvo čitanje Iz 58, 7-10

Sinut će poput zore tvoja svjetlost.

Čitanje Knjige proroka Izaije
Ovo govori Gospodin:
»Podijeli kruh svoj s gladnima,
uvedi pod krov svoj beskućnike,
odjeni onog koga vidiš gola
i ne krij se od onog tko je tvoje krvi.
Tad će sinut poput zore tvoja svjetlost
i zdravlje će tvoje brzo procvasti.
Pred tobom će ići tvoja pravda,
a slava Gospodnja bit će ti zalaznicom.
Vikneš li, Gospodin će ti odgovoriti,
kad zavapiš, reći će: 'Evo me!'
Ukloniš li iz svoje sredine jaram,
ispružen prst i besjedu bezbožnu,
dadeš li kruha gladnome,
nasitiš li potlačenog,
tvoja će svjetlost zasjati u tmini
i tama će tvoja kao podne postati.«
Riječ je Gospodnja.

Pripjevni psalam Ps 112, 4-8a.9

Pripjev: Čestitima sviće ko svjetlost u tami.

Čestitima sviće ko svjetlost u tami:
milostiv, milosrdan i pravedan Gospodin.
Dobro je čovjeku koji je milostiv
i daje u zajam,
koji poslove svoje obavlja pravedno.

Dovijeka neće on posrnuti:
u vječnome će spomenu biti pravednik.
Žalosne se vijesti neće bojati,
stalno je njegovo srce
uzdajući se u Gospodina.

Postojano mu je srce, ničeg se ne boji.
On rasipno dijeli, daje sirotinji:
pravednost njegova ostaje dovijeka,
njegovo će se čelo slavno uzdići.

Drugo čitanje 1Kor 2, 1-5

Navijestih vam svjedočanstvo Krista raspetoga.

Čitanje Prve poslanice
svetoga Pavla apostola Korinćanima
Kada dođoh k vama, braćo, ne dođoh s uzvi-
šenom besjedom ili mudrošću navješćivati
vam svjedočanstvo Božje jer ne htjedoh
među vama znati što drugo osim Isusa Krista,
i to raspetoga. I ja priđoh k vama slab,
u strahu i u veliku drhtanju. I besjeda moja
i propovijedanje moje ne bijaše u uvjerljivim
riječima mudrosti, nego u pokazivanju Duha
i snage da se vjera vaša ne temelji
na mudrosti ljudskoj, nego na snazi Božjoj.
Riječ je Gospodnja.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	78.2	Dođite, prignimo koljena
ili:	207	Prigni se, svako koljeno
Otpj. ps.:		Čestitima sviće (ŽV 1-2011)
Prinosna:	XIV	Evo nas, Oče
Pričesna:	247	Uzmite, jedite
Završna:	260	O da bude radost

Vi ste sol zemlje. Ali ako sol obljutavi,
čime će se ona osoliti?
Vi ste svjetlost svijeta.

*Maria Cavazzini Fortini:
Isusova pouka na gori, 2015.*

Pjesma prije evanđelja Iv 8, 12

Ja sam svjetlost svijeta, govori Gospodin,
tko ide za mnom, imat će svjetlost života.

Evanđelje Mt 5, 13-16

Vi ste svjetlost svijeta.

Čitanje svetog Evanđelja po Mateju

U ono vrijeme:

Reče Isus svojim učenicima:

»Vi ste sol zemlje. Ali ako sol obljutavi,
čime će se ona osoliti? Nije više ni za što
nego da se baci van i da ljudi po njoj gaze.«

»Vi ste svjetlost svijeta. Ne može se sakriti
grad što leži na gori. Niti se užije svjetiljka
da se stavi pod posudu, nego na svijećnjak
da svijetli svima u kući. Tako neka svijetli
vaša svjetlost pred ljudima da vide vaša
dobra djela i slave Oca vašega koji je na
nebesima.«

Riječ Gospodnja.

MOLITVA VJERNIKA

Ocu nebeskom,
koji nas je u Kristu obdario svjetlom spasenja,
uputimo svoje molitve za Crkvu i za cijeli svijet:

1. Rasvijetli hod svoje Crkve
da po vjernosti tvojoj istini
i po svjedočenju evanđeoske ljubavi
bude i danas svjetlo narodâ, molimo te.
2. Prodahni evanđeoskom hrabrošću
i svetošću života pastire Crkve
i sve navjesticke tvoje riječi:
daj da po njihovu vjernom služenju
sva Crkva hodi putem spasenja, molimo te.
3. Pohodi svojom milošću sve naše obitelji da,
okrijepljene snagom obiteljske molitve,
bude sveto mjesto zajedništva u vjeri i ljubavi,
molimo te.
4. U svima nama probudi kršćansku odgovornost
za svijet u kojemu živimo: obnovi nas u vjeri
i pomoz nam da po življenju evanđelja
budemo sol zemlje i svjetlo svijeta, molimo te.
5. Svjetlom vječnoga života
obasjaj našu pokojnu braću i sestre
i daruj im svoj mir, molimo te.

Oče, izvore svakoga dobra,
s pouzdanjem u tvoju dobrotu izričemo ti
ove molitve. Ti ih usliši i svojim nas svjetlom obdari
da uzmognemo zdušno se zauzimati za sve
što te molimo. Po Kristu Gospodinu našem.

Kršćanin za javnost

Isusove riječi u Matejevu evanđelju mogle bi zvučati zbunjujuće ako se čitaju u svojoj cijelosti. Isus, naime, svoje učenike poziva da budu *sol zemlje* i *svjetlo svijeta* te ih uspoređuje s *gradom na gori*, koji se ne može sakriti, i sa *svjetiljkom*, koja mora biti stavljena na svijećnjak da bi »svijetlila svima u kući«. Na kraju im kaže: »Tako neka svijetli vaša svjetlost pred ljudima da vide vaša dobra djela i slave Oca vašega koji je na nebesima.«

Ove su riječi zbunjujuće jer u istome Govoru na gori, nekoliko redaka dalje, Isus kaže: »Neka ti ne zna ljevica što čini desnica, da tvoja milostinja bude u skrovitosti.« Osim toga, on poziva na skrovitu molitvu i skroviti post. Kako onda kršćanin može svijetliti pred ljudima, kako može biti poput svjetiljke na svijećnjaku, poput grada na gori, kako može biti sol zemlje i svjetlo svijeta?

Sol i svjetlo

Sa solju se povezuju različite namjene. Ona hrani daje okus, čuva namirnice od kvarljivosti, a u drevnim žrtvama rabila se i za čišćenje prinesene žrtve. Osim toga, u Starome zavjetu sol je, upravo zbog svojstva očuvanja hrane, simbol trajnih vrijednosti. Konačno, sol je i simbol mudrosti.

Kršćanska zajednica predstavljena je kao »sol zemlje« jer evanđelje daje smisao ne samo osobnomu životu, nego i životu cijele zajednice. Evandeoski život daje okus životu svijeta. On prestaje biti besmislen i besciljan. Evandeoski život čisti društvo od svih zlih natruha. Konačno, evandeoski život naglašava trajne vrijednosti i izvlači svijet iz utrke za prolaznim zadovoljstvima, a to je i oznaka prave mudrosti.

Slika svjetla često je prisutna u novozavjetnim tekstovima, a u Matejevu evanđelju sâm Isus uspoređen je sa svjetlošću koju vidi »narod što je sjedio u tmini« o čemu govori još prorok Izaija. To je svjetlo koje razgoni tamu ropstva, nesigurnosti i smrti. Svjetlo donosi nadu u život naroda.

Svaki vjernik svjestan je tmine koja je u njemu, bilo da je riječ o tami grijeha ili o tami boli, bolesti, nesigurnosti, dvojbi ili različitih nevolja. Krist postaje njegovo svjetlo koje u život vraća nadu. Svjetlo mu omogućava da svomu životu doda boje, radost i razigranost.

Grad na gori i svijećnjak

Grad na gori, o kojem govori Isus, može biti Jeruzalem koji je bio izgrađen na brdu Sion i u središtu kojega se uzdizao Hram kao mjesto susreta s Bogom. Cijeli je narod onamo hodočastio. Grad na gori, o kojem Isus govori, možda je neki od gradova koji su se vidjeli oko Galilejskog jezera uz koje on i izgovara ove riječi. Moguće je da su Isusovi slušatelji pred očima imali grad o kojem im je govorio. Taj se grad doista ne bi mogao sakriti. Usto, grad je i simbol čvrstoće i snage. Svijećnjaci su pak služili da bi se na njih stavile svjetiljke kako bi osvijetljavale cijelu prostoriju.

Kršćanin je uspoređen sa svjetiljkom koja se ne stavlja pod posudu, jer ondje skriva i gu-

bi svoju svjetlost, nego na svijećnjak »da svijetli svima u kući.« Svjetiljka ne svijetli sebi, nego drugima. Ona ne rasvjetljava samu sebe, nego cijelu prostoriju. Kršćanin je uvijek poslan drugima.

Nutrina i djela

Iz Isusovih je riječi vidljivo da je svaki kršćanin najprije sam u sebi sol i svjetlo. On je nova osoba, Kristom preobražena, osoba novih i trajnih vrijednosti, osoba koja nalazi smisao, nadu i radost, osoba koja dopušta da Krist-Svjetlo rasprši njezine tmine. Tek tada ova sol i ovo svjetlo postaju sol zemlje i svjetlo svijeta. Tek tada oni postaju poput »grada na gori« i »svjetiljke na svijećnjaku«.

Iz vjernikove nutrine proizlaze i njegova djela. Ona nisu tu da bi on nešto dokazao, niti da bi po njima vršio promidžbu. Djela su tu jer prirodno proizlaze iz vjernikove nutarnje preobrazbe. Ona su njemu nešto vlastito. Tada i poticaj iz prvoga čitanja zvuči drukčije. Kad se kaže: »Podijeli kruh svoj s gladnima, uvedi pod krov svoj beskućnike, odjeni onog koga vidiš gola i ne krij se od onog tko je tvoje krvi«, to više nije odraz obaveze ili nekoga zakona. Tada to vjernik više ne čini zato što misli da kao vjernik to mora, nego zato što osjeća potrebu da to čini.

Svijetliti pred drugima

Vjernik je iznutra Kristom prosvjetljen, a kad prema nutarnjem poticaju čini dobra djela, on počinje svijetliti drugima. Pritom, njegova svjetlost nije usmjerena na njega samoga, nego rasvjetljuje druge i pred drugima proslavlja Boga.

Na taj način nestaje i prividne kontradikcije s početka. Kršćanin svoja djela čini u skrovitosti i nema potrebu razglašavati na sve strane ono što čini. Ipak, njegova ga djela sama pokazuju. Vjerničkoj zajednici nije potreban službenik za odnose s javnošću. Vjernička zajednica svijetli svjetlom svojih članova. Ona je mudra koliko su mudri njezini članovi, ona je utemeljena na trajnim vrijednostima koliko su na njima utemeljeni njezini članovi, ona razgani tmine koliko to u sebi čine njezini članovi. Ipak, nitko od članova kršćanske zajednice ne može svijetliti tako da sâm dade dovoljno svjetla. Tek cijela zajednica svijetli: svjetiljka do svjetiljke na svijećnjaku. Svjetlost pak nije u djelima, jer dobra djela može činiti, kako to papa Franjo često kaže, svaka humanitarna organizacija. Svjetlost je Krist koji mijenja čovjeka i cijelu zajednicu. Takva zajednica djelima preobražava svijet. Kršćanskoj zajednici nije potreban službenik za odnose s javnošću. Njezin je život služba za odnose s javnošću.

Darko Tepert

Zrnje...

U Izraelu su rabini govorili da je Božji zakon 'poput soli', neophodne za život. Isusova riječ da su njegovi učenici 'sol zemlje', zvučala je, stoga, provokativno. Učenici su sol ukoliko u sebi čuvaju i žive Božju riječ, Božju mudrost koja preobražava svijet i daje mu okus pravednosti, zajedništva, ljubavi, služenja... Sol je uvijek dodatak. Nikada se ne blaguje sama. Kršćanin ne živi samo za sebe. On je 'sol zemlje' ukoliko živi za druge te ukoliko dar Božje mudrosti unosi u svijet, u svoje odnose, u poslanje, u susrete s ljudima.

Vi ste sol zemlje. Ali ako sol obljutavi, ništa ne vrijedi ono što će se soliti. – Sol ne pripada zemlji. Kako je, dakle, Isus apostole nazvao »sol zemlje«? Treba istražiti osobito značenje u izričajima koji će pokazati ulogu apostola i narav same soli. [...] Sol je načinjena za uporabu ljudskoga roda. Ona pruža neraspadljivost tijelima po kojima se prosula. Apostoli su propovjednici nebeskih zbilja. Donekle su »sijači vječnosti«. U sva se tijela po kojima se 'prosula' njihova riječ zasađuje besmrtnost. Po snazi nauka, kako kakvim soljenjem, čuvaju tijela za vječnost. Ali narav je soli uvijek ista i nikada se ne može promijeniti. Čovjek pak podliježe promjeni. Blažen je samo onaj tko ustraje do konca u svim Božjim djelima. Isus stoga one koje je nazvao »sol zemlje« opominje da ustraju u snazi vlasti koja im je predana. Ništa ne sole ako obljutave. S izgubljenim osjetom primljenoga okusa ne bi mogli oživljavati ono što se pokvarilo.

Sv. HILARIJE, Tumačenje Evanđelja po Mateju, 3, 10.

Šesta nedjelja kroz godinu

Ulazna pjesma

Budi mi, Gospodine, hrid
zaštite, tvrđava spasenja.
Jer ti si hrid moja,
tvrđava moja, radi imena
svoga vodi me i ravna!
Ps 31, 3-4

Zborna molitva

Bože, rekao si da boraviš
u pravednu i iskrenu srcu.
Daj da mi budemo takvi
te se trajno nastaniš u nama.
Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine,
nek nas ovaj prinos očisti
i obnovi na sliku Kristovu,
da vršimo tvoju volju
i postignemo obećanu nagradu.
Po Kristu.

Prvo čitanje Sir 15, 15-20

Nije nikad zapovjedio nikomu da bude bezbožnik.

Čitanje Knjige Sirahove

Ako hoćeš, možeš držati zapovijedi,
u tvojoj je moći da budeš vjeran.
On je preda te stavio vatru i vodu:
za čim hoćeš pruži ruku svoju.
Pred čovjekom je i život i smrt:
što on više voli to će mu se dati.
Jer velika je mudrost u Gospodina,
on je svemoćan i vidi sve.
Oči Gospodnje počivaju
na onima koji ga se boje,
Gospodin zna svako djelo čovječje.
Nije nikad zapovjedio nikomu da bude
bezbožnik niti dao dopuštenje za grijeh.
Riječ Gospodnja.

Pripjevni psalam Ps 119, 1-2.4-5.17-18.33-34

Pripjev: Blaženi koji hode
po zakonu Gospodnjemu!

Blaženi oni kojih je put neokaljan,
koji hode po Zakonu Gospodnjemu!
Blaženi oni koji čuvaju propise njegove,
čitavim srcem njega traže!

Naredbe si svoje dao
da se brižno čuvaju.
O, kad bi čvrsti bili putovi moji
da tvoja čuvam pravila!

Milostiv budi meni, služi svojem,
da živim i tvoje riječi čuvam!
Otvori oči moje
da gledam divote tvoga Zakona!

Pokaži mi, Gospodine, stazu pravila svojih
i ja ću je čuvati do kraja!
Pouči me da se tvoga držim zakona
i čuvat ću ga svim srcem!

Drugo čitanje 1Kor 2, 6-10

*Bog prije vjekova predodredi mudrost
za slavu našu.*

Čitanje Prve poslanice
svetoga Pavla apostola Korinćanima
Braćo! Mudrost doduše navješćujemo
među zrelima, ali ne mudrost ovoga svijeta,
ni knezova ovoga svijeta koji propadaju,
nego navješćujemo Mudrost Božju,
u otajstvu, sakrivenu; onu koju predodredi
Bog prije vjekova za slavu našu,
a koje nijedan od knezova ovoga svijeta
nije upoznao. Jer da su je poznali,
ne bi Gospodina slave razapeli.
Nego, kako je pisano: »Što oko ne vidje,
i uho ne ču, i u srce čovječje ne uđe,
to pripravi Bog onima koji ga ljube«.
A nama to Bog objavi po Duhu
jer Duh sve proniče, i dubine Božje.
Riječ Gospodnja.

■ PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	78.1	Gospodin je jakost svome narodu
ili:	224	Oče naš dobri
Otpj. ps.:		Blaženi koji hode (ŽV 2-2011)
Prinosna:	XVI	Nosimo dare
ili:	237	Mir svoj, o Bože
Pričesna:	199-200	O Kruše živi, milosni
ili:	135.3	Bog je tako ljubio svijet
Završna:	224.4	Oče naš dobri

Ne bude li pravednost vaša veća od pravednosti pismoznanaca i farizeja, ne ćete ući u kraljevstvo nebesko.

Rembrandt: Isus i učenici, 1634., Teylers Museum, Haarlem.

Popričesna molitva

Gospodine, uživali smo kruh s neba. Daj da ga uvijek budemo gladni jer nam daje pravi život. Po Kristu.

Pjesma prije evanđelja usp. Mt 11, 25

Blagoslovljen da si, Oče, Gospodaru neba i zemlje, što si otajstva Kraljevstva objavio malenima.

Evanđelje Mt 5, 20-22a.27-28.33-34a.37 (kraća verzija)

Rečeno je starima... a ja vam kažem.

Čitanje svetog Evanđelja po Mateju

U ono vrijeme: Reče Isus svojim učenicima:

»Uistinu kažem vam:

ne bude li pravednost vaša veća od pravednosti pismoznanaca i farizeja, ne, nećete ući u kraljevstvo nebesko.

Čuli ste da je rečeno starima:

Ne ubij! Tko ubije, bit će podvrgnut sudu.

A ja vam kažem:

Svaki koji se srdi na brata svoga, bit će podvrgnut sudu.

Čuli ste da je rečeno:

Ne čini preljuba!

A ja vam kažem:

Tko god s požudom pogleda ženu, već je s njome učinio preljub u srcu.

Čuli ste još da je rečeno starima:

Ne zaklinji se krivo,

nego izvrši Gospodinu svoje zakletve.

A ja vam kažem: Ne kunite se nikako!

Vaša riječ neka bude: 'Da, da – ne, ne!'

Što je više od toga, od Zloga je.»

Riječ Gospodnja.

MOLITVA VJERNIKA

Braćo i sestre, Bog nas je u Kristu pozvao da, oslobođeni od svakoga robovanja, hodimo u novosti života. Uputimo nebeskome Ocu molitve, zajedno govoreći:

Prati nas svojom milošću, Gospodine.

1. Rasvijetli svojim Duhom put Crkve da, vjerna evanđelju, umije svim ljudima donijeti radost i svjedočiti spasenjsku snagu Kristovih zapovijedi, molimo te.
2. Čuvaj u svjetlu svoje istine sve pastire Crkve; obdari ih hrabrošću naviještanja tvoje riječi pred svim iskušenjima života i pred svim protivljenjima svijeta, molimo te.
3. Okrijepi snagom svjedočanskoga života sve kršćane u našem društvu kako bi, nasljeđujući evanđelje, gradili novi svijet i sve ljude povezivali ljepotom Kristove ljubavi, molimo te.
4. Za one koji zbog vjernosti evanđelju trpe prijezir i poniženje: pomози im da ne posustanu na putu vjere i daj da njihovo svjedočanstvo bude zalag evanđeoske preobrazbe svijeta, molimo te.
5. Obnovi u nama sve što je ranjeno grijehom i nevjernošću tebi; daruj nam snagu vjere da uvijek prepoznamo put istine i radosno ti služimo u potpunome predanju srca, molimo te.

Primi, Oče nebeski, naše molitve i obnovi nam želju da te još jasnije spoznamo i još vjernije slijedimo. Prati svojom milošću naše odluke i naša nastojanja na putu vjere. Po Kristu Gospodinu našem.

Radikalnošću protiv fatalizma i konzervativizma

Ljudsko društvo traži jasne i precizne zakone kao jamstvo sigurna i uređena življenja. Nužni su i kako bi se znale sankcije za prekršitelje reda. Čak i Isus u današnjem evanđeoskom ulomku govori o predviđenim kaznama, kao što su sud, Vijeće ili oganj pakleni za prijestupnike. Međutim, on na stanoviti način dovodi do apsurdnosti i sâm Božji zakon. Zabranjujući čak i ono što je nemoguće kontrolirati, kao što su tijekom misli i nagnuća srca, umjesto da ga učini strožim, prokazuje ga nefunkcionalnim i paradoksalnim te poučava da se ne može živjeti isključivo po Zakonu. On, istina, omogućuje određenu sigurnost, ali ne daje smisao životu. Nije dovoljno izvanjski obdržavati odredbe, nego ih treba srcem usvajati i u praksi provoditi. Nužno je pounutrašljenje Zakona. Nutarnja nakana važnija je od izvanjskoga čina. Stoga Isus želi očistiti čovjekovo srce. Ono je ranjeno grijehom, opterećeno zlom i povrijeđeno nedostatkom ljubavi. Njega treba preobraziti. Smisao Zakona i Prorokâ jest preobražen čovjek. Kad je Isus doživio Preobraženje pred učenicima, Zakon i Proroci, utjelovljeni u Mojsiju i Iliji, bili su mu s jedne i druge strane (Mt 17, 1-3). Zakon i Proroci trebaju držati čovjeka uspravnim, čistim i blistavim.

Put slobode

Zakon je darovan u trenutku oslobođenja iz egipatskog ropstva kao putokaz da se više nikada ne upadne u bilo kakvo ropstvo. On nije ograda koja priječi put u slobodu, nego pomaže ostati na pravome putu. Potreban je jer, kako uči mudri Sirah, »pred čovjekom je život i smrt: što on više voli, to će mu se dati«. Cilj mudrosnih knjiga je poučiti čovjeka kako izabrati život, a ne smrt. Sveti Pavao u Poslanici Korinćanima govori o dvije vrste mudrosti: onoj zemaljskoj, koja ne misli na konačni cilj čovjekova življenja, te mudrosti Božjoj, koja vodi prema onome »što Bog pripravi onima koji ga ljube«.

Govor o dva puta čest je u Bibliji, a čovjek je stalno na raskrižju gdje može slobodno birati dobro i zlo. Do ove je istine izabrani narod dolazio postupno, otkrivajući Božje osloboditeljsko djelovanje u svojoj povijesti. Sva vjera Izraela rođena je iz povijesnoga iskustva, počevši do oslobođenja iz Egipta. Bog koji je osloboditelj nije mogao drukčije stvoriti čovjeka nego slobodnoga. Čovjekova sloboda odgovor je na naizgled nepomirujuće istine o Božjoj svemoći i postojanju zla. Jedino zahvaljujući slobodi može postojati i grijeh. On podrazumijeva slobodu. Kad ne bi bilo slobode, ne bi bilo ni grijeha.

Time dolazimo do još jedne velike istine: Zlo je izvan čovjeka. Ono ne pripada ljudskoj naravi. Da je dio čovjeka, on ga se nikad ne bi mogao osloboditi. Bog nije stvorio zlo, niti je odgovoran za zlo u koje upadamo. Ono je došlo izvana, a da bi ga se oslobodio Bog nudi čovjeku pomoć kroz Zakon i Proroke. Stoga i predodređenje, o kojemu govori sveti Pavao, nije prepuštanje događajima utemeljeno na osjećaju vlastite nemoći, niti usud koji bi bio unaprijed određen tako da ljudska volja ne bi u njemu ništa mogla mijenjati. Bog je 'znao' za naše 'izbore' prije nego što su se dogodili pa ga nisu 'iznenadili', ali je njegova svemoć u ljubavi, a ljubav želi drugoga slobodnim za ljubav. Stoga je Zakon ponuda ljubavi koju treba primiti »čitavim i svim srcem«, kako mu u svojevrsnim litanijama kliče današnji Psalam.

Živa tradicija

Isus ide još dalje. On poznaje našu ljudsku slabost, ali jednako tako zna što smo sve kadri postati i ostvariti. Zato kaže da je došao »dopuniti« Zakon. Dopuniti znači povećati, učiniti punijim. Potvrđuje kako je svako slovo u Zakonu bitno. »Lakše će nebo i zemlja proći, negoli propasti i jedan potezić Zakona.« (Lk 16, 17). Zato ga ne ukida. Nužno ga je poznavati i vršiti da bi ga se moglo usavršiti. No, dopuniti u sebi sadrži i relativiziranje postojećega,

J. Kirk Richards

ali ne u smislu slabljenja, nego stavljanja u odnos s onim što je Zakon želio ustanoviti kad je proglašen. Zato se Isus poziva na usmenu predaju, a ne na slovo Zakona: »Čuli ste da je rečeno starima, a ja vam kažem...«. Tako čuva živom predaju koja je pred novim pitanjima slična »čovjeku domaćinu koji iz svoje riznice iznosi novo i staro« (Mt 13, 52).

Kršćanstvo nije religija prošlosti, nego budućnosti. Ono raste. Kraljevstvo Božje od gorušičina zrna postaje stablom. Svjedoci smo kako njegove vrijednosti postupno napreduju: bratstvo, jednakost, sloboda, pravda... Stoga biti nositelj tradicije ne znači zaustaviti se u jednom trenutku povijesti Crkve, njezina ustroja, liturgijskih čina i teološke misli te postati zarobljenikom prošlosti. Tradicija čuva živom danas i prenosi za sutra bogatu baštinu kršćanstva u svemu onome što je Kristova prisutnost u međuvremenu »dopunila« kao što su kultura, umjetnost, znanost i tehnika. Ona također sve novo što se pojavi prihvaća i Kristovom prisutnošću »dopunjava«. U suprotnom bi Crkva postala »konzervator prošlosti«, a ne nositeljicom tradicije koja nikad ne završava, nego svakodnevno raste.

Tražiti korijenje

Zakon je temelj da bi društvo uopće funkcioniralo bez ubojstava, krađe, laži... Zato ga Isus ne ukida, nego dopunjava. Prvi stadij je ne ubiti. Kasnije dolazi da se ne treba ni srditi,

a na koncu se traži oprostjenje i ljubav prema neprijatelju. Slično je s preljubom. Viša razina je ne poželjeti drugoga kao objekt vlastite strasti, da bi se na kraju moglo živjeti u čistoći partnerskih odnosa i pogledom međusobnoga poštovanje. Od krivoga zaklinjanja napredak ide preko toga da se uopće ne treba zaklinjati kako bi se došlo do stupnja u kojemu je svaka riječ istinita: »da, da – ne, ne«. Svakodnevno i na svakome području reguliranom Božjim zakonom potrebno je vanjske forme nadomjestiti redom ljubavi kako bi se došlo u Kraljevstvo nebesko i pridonosilo njegovu dolasku.

Istina, spomenuti proces može izgledati odveć radikalno. No, i taj radikalizam treba promatrati u njegovom izvorniku. »Radix« znači korijen. Radikalizirati Zakon znači tražiti korijene nakane koju se njime htjelo postići, a to je ukloniti sve što narušava ljudsko zajedništvo. Ne treba ukloniti čovjeka, nego zlo. Međutim, radikalizam nikada ne smije biti usmjeren protiv drugoga, nego prema osobi koja ga tako radikalno shvaća. Drama integrista i fanatika je što od Zakona čine oruđe protiv onih koje smatraju prijestupnicima, bogohulnicima i nečistima. Isus nas potiče da pogledamo sebe u svjetlu Zakona: Ako ti prinosiš, ako se ti sjetiš, ti idi, ti dođi, ti se nagodi.... Ti si subjekt Zakona i objekt njegova radikalizma, dok je druga osoba brat, a ne luđak ili glupan; partner i suputnik, a ne objekt; biće koje treba ljubiti, a ne ubiti.

Slavko Slišković

PORUKA PAPE FRANJE ZA XXV. SVJETSKI DAN BOLESNIKA

Zadivljenost Božjim djelima

»Velika mi djela učini Svesilni...« (Lk 1, 49)

Draga braćo i sestre, dana 11. veljače slavimo u čitavoj Crkvi, a na osobit način u Lurdu, XXV. svjetski dan bolesnika, na temu: »Zadivljenost Božjim djelima: Velika mi djela učini Svesilni... (Lk 1, 49)«. Ovaj Dan, koji je utemeljio moj predšasnik sv. Ivan Pavao II. godine 1992. i koji je prvi put slavljen upravo u Lurdu 11. veljače 1993. godine, predstavlja prigodu za posvećivanje posebne pozornosti položaju bolesnih i, općenito, svih koji trpe. To je ujedno poziv onima koji velikodušno pomažu bolesnima, počevši od članova obitelji, zdravstvenih djelatnika i volontera, da zahvale Bogu na njegovu pozivu da se skrb za našu bolesnu braću i sestre. Ovo slavlje isto tako daje Crkvi novu duhovnu snagu da sve bolje ostvari onaj temeljni dio svoga poslanja koje uključuje služenje posljednjima, bolesnima, patnicima, odbačenima i marginaliziranim (usp. Ivan Pavao II., *Motu proprio 'Dolentium hominum'*, 11. veljače 1985., 1). Molitveni trenutci, euharistijska slavlja i podjeljivanje sakramenta bolesničkoga pomazanja, druženje s bolesnima te bioetička i teološko-pastoralna produblјivanja, koja će se održati u Lurdu tih dana, zacijelo će dati nov i značajan doprinos tome služenju.

Već sam sada na duhovan način pred špiljom Massabielle, pred likom Bezgrješne Djevice, u kojoj je *Svesilni* učinio velika djela za otkupljenje čovječanstva, te želim izraziti svoju blizinu svima vama, braćo i sestre koji proživljavate iskustvo patnje, vašim obiteljima, kao i zahvalnost svima koji se, u raznim službama i zdravstvenim ustanovama diljem svijeta, stručno, odgovorno i predano trude za vas, pružaju vam svu potrebnu liječničku skrb i svakodnevno brinu o vašemu zdravlju. Želim ohrabriti sve vas bolesne, sve vas koji trpите, liječnike, medicinske sestre i tehničare, članove obitelji i volontere, da u Mariji, Zdravlju bolesnih, razmatrate jamstvo Božje nježnosti prema svakome ljudskom biću i uzor prepuštanja njegovoj volji, te da u vjeri, hranjenoj Božjom riječju i sakramentima, uvijek pronalazite snagu potrebnu vam da biste i u iskustvu bolesti mogli ljubiti Boga.

Poput svete Bernardice stojimo pod budnim Marijinim pogledom. Skromna djevojčica iz Lurda pripovijeda nam da ju je Djevica, koju je ona opisala kao »Lijepu Gospođu«, gledala kao što se gleda osobu. Te jednostavne riječi opisuju puninu jednoga odnosa. Siromašna, nepismena i bolesna Bernardica osjetila je da ju Marija gleda kao osobu. Lijepa Gospođa obraća joj se s velikim poštovanjem, bez trunke sažaljenja. To nam doziva u pamet da svaka osoba jest i uvijek ostaje ljudsko biće, i kao takvoj joj treba pristupati. Bolesni i osobe s poteškoćama, pa i onim najtežima, imaju svoje neotuđivo dostojanstvo i svoje poslanje u životu; oni nikada ne postaju puki predmeti. Premda ponekad izgledaju potpuno pasivni, u stvarnosti nikada nije tako.

Nakon što je bila u špilji, Bernardica, zahvaljujući molitvi, okreće svoju slabost u skrb za druge; zahvaljujući ljubavi postaje kadra obogatiti svoje bližnje i, nadasve, prikazuje svoj život za spas čovječanstva. Činjenica da Lijepa Gospođa od nje

traži da moli za grješnike podsjeća nas da bolesni i oni koji pate nose u sebi ne samo želju za ozdravljenjem, već i želju da žive istinskim kršćanskim životom, čak do te mjere da ga daruju kao autentični Kristovi učenici misionari. Marija Bernardici upućuje poziv da služi bolesnima i poziva ju da postane sestra Božje ljubavi. Ona tu misiju provodi na tako primjeren način da je postala uzor svim zdravstvenim djelatnicima. Molimo se, stoga, Bezgrješnoj Mariji za milost da se uvijek znamo ophoditi s bolesnikom kao s osobom koja zasigurno treba pomoć, katkad čak i za najjednostavnije stvari, ali koja u sebi nosi dar koji može dijeliti s drugima.

Pogled Marije, *Utjehe žalosnih*, prosvjetljuje lice Crkve u njezinu svakidašnjem predanom zauzimanju za one koji pate i koji su u potrebi. Dragocjeni plodovi te skrbi Crkve za svijet patnje i bolesti razlog su zahvalnosti Gospodinu Isusu, koji je, iz poslušnosti Očevoj volji, postao jedan od nas, podnijevši čak smrt na križu za otkupljenje ljudskog roda. Solidarnost koju je pokazao Krist, Sin Božji rođen od Marije, izraz je Božje milosrdne svemoći, koja se očituje u našem životu – prije svega kad je krhak, ranjen, ponižen, marginaliziran i ispaćen – ulijevajući u njega snagu nade koja nas podupire i pomaže nam ponovno ustati.

To veliko bogatstvo čovječanstva i vjere ne smije biti izgubljeno, već nam, naprotiv, treba pomoći suočiti se s vlastitim ljudskim slabostima i, istodobno, s izazovima suvremenoga zdravstva i tehnologije. Neka ovaj Svjetski dan bolesnika bude prigoda da uzmognemo pronaći novi zanos u pružanju vlastitoga doprinosa širenju kulture koja poštuje život, zdravlje i okoliš. Neka ovaj Dan potakne i nove napore u obrani cjelovitosti i dostojanstva osobe, također kroz ispravan pristup bioetičkim pitanjima, zaštitu najslabijih i brizi za okoliš.

Prigodom ovoga XXV. svjetskog dana bolesnika još jednom izražavam svoju blizinu u molitvi i ohrabrenju liječnicima, medicinskim sestrama i tehničarima, volonterima i svim Bogu posvećenim ženama i muškarcima koji se predaju u služanju bolesnima i onima u potrebi, zatim crkvenim i građanskim ustanovama koje djeluju na tome polju, te obiteljima koji se s ljubavlju brinu za svoje bolesne. Svima želim da budu uvijek radosni znakovi Božje prisutnosti i ljubavi, nasljeđujući svijetlo svjedočanstvo tolikih prijatelja i prijateljica Božjih, od kojih želim spomenuti svetog Ivana od Boga i svetog Camilla de' Lellis, zaštitnike bolnica i zdravstvenih djelatnika, kako i svetu Majku Tereziju iz Kolkate, misionarku Božje nježnosti.

Draga braćo i sestre – svi bolesnici, zdravstveni djelatnici i volonteri – uzdignimo zajedno svoju molitvu Mariji da svojim majčinskim zagovorom podupre i prati našu vjeru te nam od Krista, svoga Sina, izmoli nadu na putu ozdravljenja i zdravlja, osjećaj bratstva i odgovornosti, zauzetost za cjeloviti ljudski razvoj i radost zahvalnosti kad god nas Bog zadivi svojom vjernošću i svojim milosrđem.

Marijo, Majko naša,
u Kristu si prigrllila svakoga od nas kao vlastito dijete.
Okrijepi povjerljivo očekivanje našega srca,
pohiti nam u pomoć u našim bolestima i patnjama,
vodi nas prema Kristu, svome Sinu i našem bratu,
i pomози nam da se uzdamo u Oca koji čini velika djela.

Svima jamčim da ću vas se stalno spominjati u svojoj molitvi i od srca vam udjeljujem apostolski blagoslov.

Na svetkovinu Bezgrješnoga začeća Blažene Djevice Marije, 8. prosinca 2016. ■

Molitve za slavlje Dana bolesnika

Molitva za bolesnike

Gospodine, primi molitve i vapaje svih koji trpe i svih koji se trude olakšati im boli.

Ti koji si prošao kalvarijskim putem i križ preobrazio u znak ljubavi i nade, okrijepi ožalošćene, osamljene i beznadne.

Daruj im: dostatnu nadu za podnošenje dugih iščekivanja, potrebnu hrabrost u susretu sa svim nedaćama, pouzdanje da povjeruju u ono što je moguće, mudrost da prihvate ono što je neotklonjivo i vjeru da se mogu osloniti na tvoju Providnost.

Blagoslovi ruke, um i srca svih djelatnika u zdravstvu da očituju ljudsku blizinu i očovječujuću prisutnost te budu sredstvo tvoga ozdraviteljskoga djela.

Blagoslovi sve koji se u našim zajednicama predaju skrbi za bolesne da prihvate istinu o ljudskoj ranjivosti i u poniznosti pristupaju otajstvu boli.

Pomozi nam, Gospodine, spoznati da nismo rođeni ni sretni niti nesretni; daj da naučimo čuvati vedrinu pred svim iskušenjima života. Nauči nas, Gospodine, da se uvijek pouzdajemo u tebe i tebi se povjeravamo. Amen.

Vijeće Biskupske konferencije Italije za pastoral bolesnika

Liječnikova molitva

Božanski Liječniče,

koji si u svome zemaljskom životu osobito ljubio one koji trpe i svojim učenicima povjerio službu ozdravljanja, učini nas uvijek spremnima olakšavati boli naše braće.

Daj da svatko od nas, svjestan velikoga poslanja koje mu je povjereno, u svome svakidašnjem služenju uvijek nastoji biti sredstvo tvoje milosrdne ljubavi.

Rasvijetli nam um, vodi nam ruku
i daruj nam pozorno i sućutno srce.
Daj da u svakome bolesniku
umijemo prepoznati obrise tvoga božanskog Lica.

Ti koji si Put, daj da te iz dana u dan znademo nasljedovati
kao liječnici ne samo tijela, nego čitave osobe,
pomažući bolesnima
da s pouzdanjem hode svojim zemaljskim putem,
sve do trenutka susreta s Tobom.

Ti koji si Istina, podari nam mudrost i znanje
da umijemo ponirati u otajstvo čovjeka
i u otajstvo njegove nadnaravne svrhe,
kako bismo – dok mu pristupamo –
otkrivali uzroke tegoba i za njih pronalazili prikladan lijek.

Ti koji si Život, udijeli nam milost
da u svome pozivu naviještamo i svjedočimo »Evandjelje Života«,
zauzimajući se trajno za obranu života,
od začeca do njegova prirodnoga završetka,
te poštujemo dostojanstvo svakoga ljudskog bića,
osobito najslabijih i najpotrebitijih.

Učini nas, Gospodine, milosrdnim Samarijancima,
spremnima prihvaćati, njegovati i tješiti
sve koje susrećemo u svome radu.

Po primjeru svetih liječnika, naših prethodnika,
pomози nam pružiti našu velikodušnu potporu
za trajno unaprjeđivanje zdravstvenoga sustava.
Blagoslovi naše obrazovanje i naš poziv;
rasvijetli naše istraživanje i naše poučavanje.

Udijeli nam da – bez prestanka te ljubeći
i služeći ti u braći i sestrama koji trpe –
na kraju svoga zemaljskog hodočašća
uzmognemo motriti tvoje proslavljeno lice
i iskusiti radost susreta s tobom,
u tvome kraljevstvu radosti i beskonačnoga mira. Amen.

Sv. Ivan Pavao II. (26. lipnja 2000.)

Instrumentalna glazba u misi

Glazbala u liturgiji imaju zadaću pratiti pjevanje zbora pjevača i zajednice vjernika, a katkada u slavlju vrše zadaću i »samostalno«, to jest stvaraju-ći liturgijsku (instrumentalnu) glazbu. Molio bih pojašnjenje: za koje je dije-love mise prikladna (i dopuštena) instrumentalna glazba umjesto pjevanja?

Marko Derek Bebek

Liturgijska je glazba hvala iskazana Bogu, u molitvi i vjeri, tkana ljudskim glasom i zvukom glazbala, pjevanjem i sviranjem. Liturgija daje prostora združivanju i komplementarnosti glasa i zvuka, to jest: pjevanju bez glazbala, pjevanju uz pomoć i pratnju glazbala te instrumentalnoj glazbi. Kada je riječ o glazbalima, na poseban se način misli na orgulje, nerijetko nazivane vlastitim crkvenim i liturgijskim glazbalom. Olako im se, naime, pripisuje duga i tradicijska sraslost s liturgijskom Crkve na Zapadu. No, glazbala su u kršćanskoj liturgiji prisutna tek u kraćemu dijelu njezine povijesti, od doba kasnoga srednjeg vijeka. Govoriti o orguljama kao glazbalu kojemu se u kršćanskoj liturgiji na Zapadu priznaje »tradicionalna« uporaba, a pri tom previdjeti da ni one niti ikakvo drugo glazbalo kroz čitavo prvo tisućljeće nisu nalazili mjesta u liturgijskome slavlju Crkve, značilo bi dati potvrdu riječima E. Husserla kako tradicija može značiti »zaborav početaka«. Zaborav početaka i temeljâ lako nosi i zaborav smisla. Korisno je, stoga, u tome tisućljetnom otporu Crkve spram instrumentalne glazbe tražiti nadahnuća i smjernice za ispravan odnos prema prikladnoj mjeri i načinu uporabe glazbala u liturgiji našega vremena.

Prvotna rezerviranost Crkve spram uporabe glazbala u liturgiji proizlazi iz svijesti o *novosti* kršćanskoga bogoslužja, kao »klanjanja Bogu u duhu i istini« (usp. *Iv* 4, 24), pa je obrednost, u brizi za »istinitost« slavlja, ispočetka davala prostora samo »čistoj riječi«. Kasniji pomaci u oblikovanju odnosa prema glazbalima u liturgiji Crkve ne bi smjeli biti interpretirani kao slabljenje prvotnoga 'idealizma' ili tek kao podložnost novim društvenim i kulturalnim utjecajima, nego prvotno kao proces u kojemu je kršćanska misao bila 'čišćena'

od natruha dualizma te kao spoznaju da su čitav čovjek, uključujući i njegovu tjelesnost i osjetilnost, i sveukupno njegovo stvaralaštvo i umijeće, zahvaćeni Božjim spasenjskim događajem koji se otjelovljuje u liturgiji Crkve.

Ljudski je glas najstariji *instrument* u oblikovanju liturgijske glazbe. Prve skupine pjevača (*scholae cantorum*) imale su zadaću predvoditi i potpomoći pjevanje zajednice. U tom smislu treba promatrati i ulogu »drugih glazbala«, koja su ipak *samo instrumenti*, jer se njima zajednica slavitelja služi kako bi na snažniji način proniknula u otajstvo vjere i izrazila svoju hvalu, molitvu, poklonstvo, otvorenost duha, kajanje, motrenje otajstvene zbilje...

Uputa *Musicam sacram* kao prikladne trenutke za unošenje instrumentalne glazbe u slavlje mise navodi: ulaznu procesiju (prije nego svećenik pristupi oltaru), pripravu darova, pričest te kraj mise (nakon blagoslova i otpusta, usp. *MS* 65). Riječ je, dakle, o onim trenucima u kojima je glazba predviđena kao prateći i izražajni, a ne samostojni element obrednoga čina. Ipak, uporaba instrumentalne glazbe (tj. samo glazbe bez pjevanja) nije dopuštena u došašću, korizmi, vazmenome trodnevlju te u službama i misama za pokojne (us. *MS* 66).

S posebnom pozornošću valja poštivati narav predsjedateljskih molitava (darovna, zborna i popričesna te euharistijska molitva) kao i drugih dijelova koja se izgovaraju glasno: »dok ih svećenik izgovara, neka se ništa drugo ne moli i ne pjeva, a orgulje i druga glazbala neka šute« (*OURM* 32). Glede pokušaja da se instrumentalnom glazbom prate dijelovi euharistijske molitve, valja reći da bi bilo korisnije pokušati u zajednici njegovati *glazbu šutnje*, to jest umijeće sudjelovanja slušanjem i pronicanjem u molitvenu riječ. ▣

INFORMACIJE I NARUDŽBE:

HRVATSKI INSTITUT ZA LITURGIJSKI PASTORAL

Ksaverska cesta 12a, 10000 Zagreb • tel.: +385 (0)1 5635 050 • faks: +385 (0)1 5635 051

e-mail: pretplata@hilp.hr • www.hilp.hr

LITURGIJSKI KALENDAR ZA 2017.

Cijena: 28,⁰⁰ kn

U **Liturgijskom kalendaru** su za svaki tjedan kroz godinu predviđene po dvije stranice s naznakom liturgijskih čitanja za svaki dan te citatom iz evanđelja dana. Na kraju kalendara nalazi se **Mjesečni preglednik za 2018. godinu**. Kalendar ima 152 stranice i tiskan je dvobojno na kvalitetnome papiru u PVC koricama, što mu osigurava otpornost na habanje i jamči cijelogodišnje korištenje. Dostupan je u tri boje korica – bordo, plavoj i smeđoj. Na veće količine odobravamo popust. Troškovi poštarine nisu uračunati u cijenu kalendara.

Kalendar možete naručiti e-mailom na: narudzbe@hilp.hr,
faksom na broj +385 (0)1 5635 051 ili pozivom na broj +385 (0)1 5635 050.

živo vrelo

List izlazi 13 puta godišnje. Cijena pojedinog primjerka: 13,00 kn. Inozemstvo: 3,70 EUR; 4,50 CHF; 6,20 USD; 6,20 CAD; 7,50 AUD
Godišnja pretplata: 169,00 kn. Inozemstvo: 48 EUR; 58 CHF; 80 USD; 80 CAD; 97 AUD • BiH, SRB, MNE: 36 EUR

Za pretplatnike s deset i više primjeraka odobravamo popust od 10%.

Uplate za Hrvatsku: Privredna banka Zagreb, d.d. – IBAN: HR8823400091110174994
model plaćanja: 02 – poziv na broj: upisati pretplatnički broj

Uplate za inozemstvo: Privredna banka Zagreb, d.d. – IBAN: HR8823400091110174994 – SWIFT: PBZGHR2X

